

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bible jako zdroj námětů pro dramatickou výchovu

Barbora Sklenáková

Vedoucí práce: prof. Eva Machková

Oponent práce: doc. Karel Vostárek

Datum obhajoby: 10.1.2017

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2016

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatic arts

Drama in education

THESIS

Bible as a source of ideas for drama

Barbora Sklenáková

Leader: prof. Eva Machková

Oponent of thesis: doc. Karel Vostárek

Date of defence: 10.1.2017

Academic title: MgA.

Prague, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Bible jako zdroj námětů pro dramatickou výchovu

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

[illegible]

Poděkování

Děkuji prof. Evě Machkové za odborné vedení, připomínky a vstřícný postoj při konzultacích spojených s tvorbou této diplomové práci. Také bych chtěla poděkovat mé rodině, která mi vytvořila skvělé prostředí při psaní práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá otázkou hledání témat pro dramatickou výchovu v biblických příbězích. První část se zabývá historií Bible, jejím rozdělením a obsahem. Druhá část se věnuje třem biblickým příběhům – Ester, Davidovi a Goliášovi, Jonášovi. U každého z příběhu je nejprve uvedeno jeho převyprávění z Bible a pak možná témata, která lze v příběhu nalézt. Témata jsou rozdělena do dvou kategorií - pro širokou veřejnost a pro teologicky zaměřenou skupinu. Třetí část je popis práce na divadelní inscenaci podle biblického příběhu o Jonášovi. Součástí práce je také scénář popisované inscenace.

Annotation

This thesis deals with finding topics for dramatical education in biblical stories. First part talks about history of Bible, her division and content. Second part is dedicated to three biblical stories – Ester, David and Goliath, Jonah. In the thesis you can find retelling of these stories from Bible and then possible topics that you can find in these stories. These topics are divided in two categories – for the general public and for theological group. Third part is a description of working on dramatical production of biblical story Jonah. Screenplay of this dramatical play is also a part of this thesis.

Obsah

• 1 Úvod	9
• 2 Bible.....	11
2.1 Název Bible	11
2.2 Rozdělení Bible	11
2.3 Pisatelé Bible	12
2.4 Období vzniku Bible	13
2.5 Útoky na Bibli	17
2.6 Biblické knihy.....	20
2.6.1 Hebrejská písmena - Starý zákon	20
2.6.2 Křesťanská řecká písmena - Nový zákon	30
• 3 Volba látky pro dramatickou výchovu.....	32
3.1 Práce s literární předlohou.....	33
• 4 Ester.....	35
4.1 Historický kontext	39
4.2 Hledání témat.....	40
4.2.1 Teologická témata	44
• 5 David a Goliáš	46
5.1 Hledání témat.....	47
5.1.1 David.....	47
5.1.2 Goliáš.....	50
5.1.3 Teologická témata	51
• 6 Jonáš.....	53
6.1 Hledání témat.....	55
6.1.1 Teologická témata	59
• 7 Práce na inscenaci Jonáš	62
• 8 Závěr	65
• 9 Seznam literatury	66
• 10 Seznam příloh.....	68

1 Úvod

Bible je považována za největší knihu všech dob. Je to nejrozšířenější a nejprekládanější kniha v historii. Byla přeložena do více než 2 500 jazyků a odhaduje se, že jen v posledních dvou stoletích se prodalo šest miliard Biblí. V řadě zemí ovlivnila zákony, jazyk a také životy milionů lidí všech společenských vrstev. Pod jejím vlivem byla vytvořena některá z nejvýznamnějších děl výtvarného umění, literatury i hudby. Někteří lidé dokonce riskovali život, jen aby ji mohli číst.

Ivan Olbracht se o ní vyjádřil takto: *Z biblických příběhů vycházejí i nejstarší světské literární památky a Bible dala podnět i k počátkům dramatického umění u nás. Bible nezanechala však stopy jen v českém umění, především v literatuře. Její vliv je dodnes patrný i v našem spisovném a hovorovém jazyce. Mnoho obrazů, úsloví, obrátů, které jsou nedílnou součástí našeho vyjadřování, pramení v Bibli a svědčí o tom, jak naši předkové byli proniknuti znalostí této knihy, jejíž text zůstával celá staletí nezměněn. Řekneme-li dnes, že je někdo starý jako Metuzalém, silný jako Samson, že má Kainovo znamení, přirovnáme-li něco k arše Noemově, mluvíme-li o sedmi hubených letech nebo o egyptských ranách, o sodomství, vždy se vyjadřujeme obrazy a slovy biblickými. I holubice s ratolestí v zobáčku, sloužící jako symbol míru, má svůj předobraz v biblickém vypravování o potopě světa.*¹

Z těchto a z mnoha dalších důvodů si myslím, že Bible stojí za naší pozornost. Za pozornost v hodinách dramatické výchovy. V této práci se zabývám Biblí jako zdroje námětů pro dramatickou výchovu a to pro dvě odlišné cílové skupiny – věřící a nevěřící.

V první kapitole se věnuji obsahu Bible a jejímu historickému kontextu, přičemž se zaměřuji především na Hebrejská písmena – Starý zákon. Dále pak na vybraných biblických příbězích ukazuji, proč mohou být dobrou volbou pro pedagogy, ať již pracují s dětmi věřícími nebo nevěřícími. Vybrala jsem si tři biblické příběhy, které podle mého názoru poskytují nejvíce možností k práci v dramatické výchově. U každého příběhu se nejprve věnuji jeho převyprávění a poté se věnuji možným

¹ OLBRACHT, Ivan. Biblické příběhy starý zákon pro mládež. 5. vyd. Praha : Albatros, 2007. 118 s. ISBN 978-80-00-01880-5, str.3

tématům, která se v příběhu objevují. Témata jsou rozdělena do dvou kategorií - pro širokou veřejnost a pro teologicky zaměřenou skupinu. V závěrečné kapitole pak stručně popisují práci na divadelní inscenaci Jonáš.

Pro práci jsem si vybrala tyto biblické příběhy:

- Ester
- David a Goliáš
- Jonáš

Ve své práci nepoužívám převyprávěné a upravené biblické příběhy pro děti, ale pracuji s příběhy přímo z Bible. Českých překladů Bible je mnoho a každý má své nesporné výhody, ale i nevýhody. Vybrala jsem si čtyři překlady, které vzhledem k mému tématu považuji za nejlepší. Kritériem pro výběr byla srozumitelnost a přesnost překladu. Hledala jsem překlady, které používají běžnou češtinu 21.století, které tak budou pro děti srozumitelné a přístupné, ale zároveň bude jejich překlad co nejpřesnější.

Každou citovanou biblickou pasáž, kterou v práci uvádím, jsem porovnávala ve všech čtyřech vybraných překladech a pak zvolila ten překlad, který je nejvíce srozumitelný a nejvíce vystihuje požadovanou myšlenku. Zvolený překlad uvádím u každého citovaného biblického textu v poznámce pod čarou.

Pracovala jsem s těmito překlady:

- Bible: překlad 21.století
- Svaté Písmo - Překlad nového světa
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona:Český ekumenický překlad
- Bible: český překlad Jeruzalémské bible

2 Bible

Bible je považovaná za největší knihu všech dob, a to díky své starobylosti, svému celkovému světovému rozšíření, počtu jazyků, do nichž byla přeložena a díky tomu, že je nesrovnatelně mistrným literárním dílem. Bible není závislá na žádné jiné knize a žádnou jinou knihu nenapodobuje.

V první kapitole se věnuji jejímu vzniku, autorství a jejímu postavení v historii.

2.1 Název Bible

Do češtiny se slovo „Bible“ dostalo prostřednictvím latiny z řeckého slova *bi·bli'a*, jež znamená „knížky“. Toto slovo je odvozeno od slova *bi'blōs*, což je označení pro dřeň stonků zeleného papyru, z níž se vyráběl prvotní druh papíru. Fénické město Gebal proslulé tím, že se zde z papyru vyráběl papír, se řecky jmenovalo „Byblos“. Během doby se slovo *bi·bli'a* stalo označením pro různé spisy, svitky a knihy a nakonec i pro sbírku knížek, která tvoří Bibli.²

Ježíš a pisatelé Křesťanských řeckých písem označují sbírku posvátných spisů jako „Písma“, „svatá Písma“ nebo „svaté spisy“. *Den co den jsem byl s vámi v chrámu a vyučoval, a přece jste mě nevzali do vazby. Nicméně je to proto, aby se splnila Písma.*³

*Všechno, co bylo napsáno dříve, bylo totiž napsáno pro naše poučení, abychom měli naději prostřednictvím své vytrvalosti a prostřednictvím útěchy z Písem.*⁴

2.2 Rozdělení Bible

Biblický kánon⁵ se skládá ze šedesáti šesti jednotlivých knih od První knihy Mojžíšovy po Zjevení. Prvních třicet devět knih, tedy tři čtvrtiny obsahu Bible, je známo jako Hebrejská písma (nebo podle křesťanského značení Starý zákon).

² *Hlubší pochopení Písma*. Brooklyn, N.Y.: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1998, sv.1, str.206

³ Marek 14:49 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁴ Římanům 15:4 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁵ Biblický kánon je termín označující soubor biblických knih.

Všechny byly původně napsány v hebrejštině, s výjimkou několika malých úseků, které byly napsány aramejsky. Židé některé z těchto knih spojili a měli pak jen 22 nebo 24 knih, ale ty obsahovaly stejnou látku.⁶ Zdá se také, že Židé měli ve zvyku rozdělovat Písmo do tří částí — byl to Mojžíšův zákon (heb. *Tó-rah*'), Proroci a Spisy.

Poslední čtvrtina Bible je známa jako Křesťanská řecká písma (neboli Nový zákon). Je tak označena proto, že 27 knih, z nichž se tato část skládá, bylo napsáno řecky.

Rozdělení Bible do kapitol a veršů (anglický překlad *King James Version* má 1189 kapitol a 31 102 veršů) není dílem původních pisatelů, ale bylo jako velmi cenná pomůcka připojeno o staletí později. Dělení na kapitoly pochází od Štěpána Langtona z doby krátce před rokem 1203, kapitoly posléze rozčlenil na verše Robert Estienne neboli Stephanus. První úplnou Biblí s dnešním rozdělením na kapitoly a verše byla francouzská Bible, kterou vydal v roce 1553 Robert Estienne.

Šedesát šest knih Bible společně tvoří jedolité dílo, jeden celek. Rozdělení na kapitoly a verše je pouze praktickou pomocí ke studiu Bible a jeho účelem není odvádět pozornost od jednotného celku; a totéž platí i o rozdělení Bible podle hlavních jazyků, v nichž nám byly rukopisy zachovány. Máme tedy Hebrejská písma a Řecká písma — a k tomuto označení se připojuje výraz „křesťanská“, aby byla tato část odlišena od řeckého překladu *Septuaginta*, což je hebrejská část Písma přeložená do řečtiny.

2.3 Pisatelé Bible

Na psaní Bible se podílelo asi 40 pisatelů. Všichni tito pisatelé byli Hebrejci, ale žili v různých dobách a pocházeli z nejrůznějšího prostředí. Někteří z nich byli obyčejní lidé například rybář (Petr) či pastýř (Amos), jiní byli naopak králové (David, Šalomoun), kněží (Ezra, Jeremjáš) a proroci (Izajáš, Ageus). Někteří z těchto pisatelů zahrnuli do svých záznamů části zápisků zhotovených dřívějšími pisateli, kteří byli

⁶Kniha Rut byla někdy připojována ke knize Soudci a kniha Nářky byla připojována k Jeremjášovi, aby vzniklo 22 knih, což odpovídá počtu písmen v hebrejské abecedě; dnešní hebrejské Bible však toto uspořádání obvykle nemají.

očitymi svědky událostí. Mojžíš například zřejmě sestavil z takových vyličení očitých svědků části 1. Mojžíšovy a stejně si asi počínal i Samuel při psaní knihy Soudci. Bible u některých knih uvádí, kdo je zapsal. Tyto knihy začínají například následujícími výroky: „Slova Nehemjáše“, „vidění Izajáše“ nebo „Jehovovo slovo, které přišlo k Joelovi“. (Nehemjáš 1:1; Izajáš 1:1; Joel 1:1)⁷ Určité historické zprávy jsou označeny jako dílo Gada, Natana nebo Samuela. (1. Paralipomenon 29:29) A v nadpisech několika žalmů, je přímo uvedeno jméno jejich pisatele. (Žalmy 79, 88, 89, 90, 103, a 127)

Bible ale mluví ještě o jednom autorovi. *Celé Písmo je inspirováno Bohem*⁸. Jako hlavní autor Bible je uveden Bůh, který pisatele vedl, aby zapsali to, co jim Bůh zjevoval. *Především vězte, že žádné proroctví Písma nevzniklo z vlastního názoru proroka. Proroctví totiž nikdy nepřišlo z lidské vůle, ale Boží lidé mluvili, jak byli puzeni Duchem svatým.*⁹

Celá Bible je proto nazývána Božím Slovem. *Neustále děkujeme Bohu také proto, že jste přijali Boží slovo, které jste od nás slyšeli. Přijali jste je ne jako lidské slovo, ale jako to, čím skutečně je, totiž slovo Boží, které koná své dílo ve vás věřících.*¹⁰

2.4 Období vzniku Bible

Žádná jiná kniha nepotřebovala ke svému dokončení tolik času jako Bible. Bibli začal psát Mojžíš v roce 1513 př. n. l.. Potom byly k Písmu připojovány další spisy až do doby někdy po roce 443 př. n. l., kdy dokončili své knihy Nehemjáš a Malachiáš. V psaní Bible pak nastala přestávka téměř na 500 let, dokud nezapsal svou historickou zprávu apoštol Matouš. Téměř o 60 let později přispěl k dokončení biblického kánonu Jan, poslední z apoštolů, a to svým evangeliem a třemi dopisy. Napsání Bible tedy trvalo asi 1610 let.

⁷ Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁸ 2.Timoteova.3:16 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁹ 2.Petra 1:20,21 - Bible: překlad 21.století

¹⁰ 2.Tesalonickým.2:13 -Bible: překlad 21.století

Hebrejská písmena (př. n. l.)				
Kniha	Pisatel	Psaní dokončeno	Zahrnuté období	Místo psaní
1. Mojžíšova	Mojžíš	1513	„na počátku“ do 1657	pustina
2. Mojžíšova	Mojžíš	1512	1657–1512	pustina
3. Mojžíšova	Mojžíš	1512	1 měsíc (1512)	pustina
4. Mojžíšova	Mojžíš	1473	1512–1473	pustina/ Moabské pláně
5. Mojžíšova	Mojžíš	1473	2 měsíce (1473)	Moabské pláně
Jozue	Jozue	asi 1450	1473–asi 1450	Kanaán
Soudci	Samuel	asi 1100	asi od 145 přibližně do 1120	Izrael
Rut	Samuel	asi 1090	11 let vlády soudců	Izrael
1. Samuelova	Samuel; Gad; Natan	asi 1078	asi 1180–1078	Izrael
2. Samuelova	Gad; Natan	asi 1040	1077–asi 1040	Izrael
1. a 2. Královská	Jeremjáš	580	asi 1040–580	Juda/Egypt
1. a 2. Paralipomenon	Ezra	asi 460	po 1. Paralip. 9:44, 1077–537	Jeruzalém(?)
Ezra	Ezra	asi 460	537–asi 467	Jeruzalém
Nehemjáš	Nehemjáš	po 443	456–po 443	Jeruzalém
Ester	Mordekai	asi 475	493–asi 475	Šušan, Elam
Job	Mojžíš	asi 1473	přes 140 let mezi 1657 a 1473	pustina
Žalmy	David a jiní	asi 460		
Přísloví	Šalomoun; Agur; Lemuel	asi 717		Jeruzalém
Kazatel	Šalomoun	př. 1000		Jeruzalém
Šalomounova píseň	Šalomoun	asi 1020		Jeruzalém
Izajáš	Izajáš	po 732	asi 778–po 732	Jeruzalém
Jeremjáš	Jeremjáš	580	647–580	Juda/Egypt
Nářky	Jeremjáš	607		Poblíž Jeruzaléma
Ezekiel	Ezekiel	asi 591	613–asi 591	Babylón

Daniel	Daniel	asi 536	618–asi 536	Babylón
Ozeáš	Ozeáš	po 745	př. 804–po 745	Samaří (oblast)
Joel	Joel	asi 820 (?)		Juda
Amos	Amos	asi 804		Juda
Obadjáš	Obadjáš	asi 607		
Jonáš	Jonáš	asi 844		
Micheáš	Micheáš	př. 717	asi 777–717	Juda
Nahum	Nahum	př. 632		Juda
Habakuk	Habakuk	asi 628 (?)		Juda
Sefanjáš	Sefanjáš	př. 648		Juda
Ageus	Ageus	520	112 dnů (520)	Jeruzalém
Zecharjáš	Zecharjáš	518	520–518	Jeruzalém
Malachiáš	Malachiáš	po 443		Jeruzalém

Křesťanská řecká písmena (n.l.)				
Kniha	Pisatel	Psaní dokončeno	Zahrnuté období	Místo psaní
Matouš	Matouš	asi 41	2 př.n.l.-33 n.l.	Palestina
Marek	Marek	Asi 60-65	29-33 n.l.	Řím
Lukáš	Lukáš	asi 56–58	3 př.n.l.– 33 n.l.	Cesarea
Jan	Jan	asi 98	29–33 n. l.	Efez nebo poblíž
Skutky	Lukáš	asi 61	33–asi 61 n. l.	Řím
Římanům	Pavel	asi 56		Korint
1. Korinským	Pavel	asi 55		Efez
2. Korinským	Pavel	asi 55		Makedonie
Galatským	Pavel	asi 50–52		Korint nebo Syrská Antiochie
Efezským	Pavel	asi 60–61		Řím
Filipským	Pavel	asi 60–61		Řím
Koloským	Pavel	asi 60–61		Řím
1. Tesalonským	Pavel	asi 50		Korint

2. Tesalonickým	Pavel	asi 51		Korint
1. Timoteovi	Pavel	asi 61–64		Makedonie
2. Timoteovi	Pavel	asi 65		Řím
Titovi	Pavel	asi 61–64		Makedonie (?)
Filemonovi	Pavel	asi 60–61		Řím
Hebrejcům (Židům)	Pavel	asi 61		Řím
Jakub	Jakub	př. 62		Jeruzalém
1. Petra	Petr	asi 62–64		Babylón
2. Petra	Petr	asi 64		Babylón (?)
1. Jana	Jan	asi 98		Efez nebo poblíž
2. Jana	Jan	asi 98		Efez nebo poblíž
3. Jana	Jan	asi 98		Efez nebo poblíž
Juda	Juda	asi 65		Palestina (?)
Zjevení	Jan	asi 96		Patmos

2.5 Útoky na Bibli

Více než před 3000 lety, kdy se s psaním Bible začalo, byli Izraelité jen jedním z mnoha malých národů, kteří žili na Středním východě. V tomto období nebyli Izraelité jediní, kdo měl náboženskou literaturu. Také jiné národy vytvářely psaná díla, v nichž se projevovalo jejich náboženství a jejich národní hodnoty. K dílům, jež byla bezpochyby velice populární, patřila například akkadská legenda o Gilgamešovi z Mezopotámie a eposy z Ras Šamry psané ugaritsky. K rozsáhlé literatuře oné doby patřila také díla jako *Napomenutí egyptského mudrce* a *Proroctví Nefer-Rehua* v egyptském jazyce, sumersky psané chvalozpěvy určené různým božstvům a prorocká díla psaná akkadsky.¹¹

Všechna tato díla, jež vznikla na Středním východě, však potkal stejný osud. Byla zapomenuta a jazyky, v nichž byla napsána, dokonce zanikly. Teprve v nedávných letech se archeologové a filologové dozvěděli o jejich existenci a objevili způsob, jak je číst. Naproti tomu první knihy hebrejské Bible se dochovaly až do naší doby a stále je mnoho lidí čte. Přesto se musela Bible vypořádávat s mnoha nepřáteli, kteří se ji snažili zničit.

Útoky na Bibli mají dlouhou historii. Začaly už před naším letopočtem, pokračovaly během středověku a trvají až do současnosti. První záznam o snaze zničit Svaté Písmo je z doby proroka Jeremjáše, který žil přibližně 600 let před naším letopočtem. Prorok Jeremjáš napsal na svitek poselství, které odsuzovalo hříšné obyvatele starověké Judy a varovalo je, že pokud svůj způsob jednání nezmění, hlavní město Jeruzalém bude zničeno. Když král Jehojakim slyšel Jeremjášovy výroky, vůbec se mu to nelíbilo. Svitek rozřezal na kousky a spálil.¹²

Jehojakim nebyl jediný člověk v předkřesťanské době, který se pokusil Bibli spálit. Po rozpadu Řecké říše se Izrael dostal pod vliv Seleukovců. Král Antiochos Epifanés z této dynastie, který panoval v letech 175–164 př. n. l., chtěl svou říši sjednotit na základě řecké neboli helénistické kultury. Proto se pokoušel přinutit Židy, aby přijali řecký způsob života, zvyky a náboženství. Součástí Antiochova boje proti židovskému náboženství byla snaha beze zbytku zlikvidovat svitky Zákona. Přestože

¹¹ Bible: slovo Boží, nebo lidské. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1995, str.13

¹² Jeremjáš 36: 1-23

provedl rozsáhlé tažení po celém Izraeli, všechny opisy Hebrejských písem zničit nedokázal. Některé svitky se zřejmě podařilo před plameny zachránit na území Izraele a je známo, že opisy Svatého Písma se zachovaly také v židovských komunitách v jiných zemích.

Křesťané, kteří napsali druhou část Bible (Nový zákon), byli rovněž pronásledovanou skupinou. Ačkoliv zprvu Římská říše křesťany tolerovala, za císaře Nerona se tento postoj změnil. Císař postihoval křesťany krutými tresty a být křesťanem byl hrdelní zločin.

Dalším význačným panovníkem, který se snažil zničit Bibli, byl římský císař Diocletianus. V roce 303 n. l. postupně vydal proti křesťanům několik nařízení, mezi která patřilo nařízení spálit všechny opisy Bible a zničení míst, kde se křesťané scházeli. Zprávy z tohoto období se zmiňují o tom, že křesťané se raději nechali mučit a zabít, než by opisy Bible vydali zničení.

Římští panovníci, kteří následovali po Diocletianovi, sice formálně přestoupili na křesťanství, nicméně útoky na Bibli pokračovaly. Panovníci a představitelé církve tvrdili, že účelem pálení Biblí není Svaté Písmo zničit, ale že jim jde jen o to, aby se Bible nedostala do rukou obyčejných lidí.

V průběhu doby se někteří snažili přeložit Bibli do běžně používaných jazyků, protože jen málo lidí mohlo Bibli číst v jazycích, ve kterých byla napsána, tedy v hebrejštině a řečtině. Nejznámější překlad, kterému se říká Vulgáta, vytvořil Jeroným. Byl to překlad Hebrejských a Řeckých písem do latiny, tedy jazyka, kterým se v té době běžně mluvilo v Římské říši. Časem však latina přestala být rozšířeným jazykem a znali ji pouze vzdělaní lidé. Snahám přeložit Bibli do dalších jazyků se ale církev vzpírala a tvrdila, že pro Bibli jsou vhodnými jazyky pouze hebrejšтина, řečtina a latina.¹³ Prostí lidé tím měli jen omezenou možnost číst Bibli, a tak to mělo zůstat. Díky tomu nad nimi duchovní měli moc. Nepřáli si, aby se lidé pletli do věcí, které pokládali za svou sféru působnosti.

¹³ Tento názor má zřejmě původ ve spisech španělského biskupa Isidora ze Sevilly (560–636 n. l.), který tvrdil: „Existují jen tři posvátné jazyky: hebrejšтина, řečtina a latina, a ty mají na celém světě nadřazené postavení. Je to proto, že v těchto třech jazycích bylo napsáno obvinění proti našemu Pánu, které Pilát nechal umístit na kříž.“

Ve dvanáctém století vydal papež Inocenc III. nařízení, že žádný prostý a nevzdělaný člověk si nesmí dovolit zabývat se vznešeným Svatým Písmem ani o něm kázat druhým. Arcibiskupovi v Německu napsal papež tak ostrý dopis, že tento arcibiskup spálil všechny Bible, které se mu podařilo najít. Ti, kdo se papežovu nařízení vzepřeli, byli často předáni inkvizitorům, kteří je mučením přinutili k doznání. Ti, kdo odmítli uznat, že pochybili, byli upáleni.

Během následujícího dlouhého boje o to, kdo všechno by měl mít možnost Bibli vlastnit a číst, se ti, kdo chtěli používání Bible a její překládání do dalších jazyků zakázat, často odvolávali na nařízení papeže Inocence. V plamenech tak končily nejen přeložené Bible, ale i ti, kdo je vlastnili. V následujících stoletích biskupové a panovníci Evropy použili všechny dostupné prostředky k tomu, aby zajistili, že se zákaz vydaný papežem Inocencem bude dodržovat.

V roce 1229 vydal synod ve francouzském městě Toulouse výnos, že „laici“ nesmějí mít ve vlastnictví žádnou biblickou knihu v obecném jazyce. V roce 1233 provinciální synod v Tarragoně ve Španělsku nařídil, aby všechny knihy „Starého i Nového zákona“ byly odevzdány ke spálení. Synod duchovenstva, který svolal do Oxfordu v Anglii arcibiskup Thomas Arundel, v roce 1407 výslovně zakázal překládat Bibli do angličtiny nebo do kteréhokoli jiného novodobého jazyka. V Anglii se také stalo, že v roce 1431 wellský biskup Stafford zakázal překládat Bibli do angličtiny a zakázal i vlastnit takové překlady.¹⁴

Mnoho lidí se ale přesto snažilo Bibli nadále číst a rozšiřovat. Příkladem je Španěl Julián Hernández, který se snažil z Německa do Španělska dopravit velký počet Biblí. Ukryl je do sudů s označením rýnské víno. Byl ale zrazen a zmocnila se ho katolická inkvizice. *Lidé, pro které byly tyto Bible určeny, byli všichni bez rozdílu mučeni a většina z nich pak byla odsouzena k různým trestům. Juliano byl upálen, dvacet lidí upekli na rožni, několik lidí bylo doživotně uvězněno, někteří byli veřejně zbičováni a mnozí byli posláni na galeje.¹⁵*

V 16.století nástupem protestantismu byla církev nakonec nucena sama pořizovat překlady Bible do jazyků, jimiž se tehdy mluvilo. Na základě usnesení

¹⁴ Bible: slovo Boží, nebo lidské. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1995, str.29

¹⁵ Tamtéž str. 30

tridentského koncilu v roce 1546 musel být ale tisk jakékoli náboženské literatury, včetně překladů Bible, pod kontrolou římskokatolická církev.

Tridentský koncil rozhodl, že od nynějška svaté Písmo bude tištěno způsobem, který je nejsprávnější; a že není zákonné, aby kdokoli tiskl nebo zajistil tisk jakékoli knihy s posvátným námětem, aniž by uvedl jméno autora; či ji v budoucnosti prodal, nebo být jen vlastnil, pokud ji nejdříve neprozkoumá a neschválí místní biskup. ¹⁶

V roce 1559 papež Pavel IV. vydal první seznam knih zakázaných římskokatolickou církví. Byly v něm uvedeny překlady Bible v angličtině, francouzštině, holandštině, italštině, němčině a španělštině a také některé latinské překlady. Kdokoli chtěl Bibli číst, musel získat písemné povolení od biskupů nebo inkvizitorů. A tak lidé, kteří vlastnili nebo rozšiřovali Bible v místním jazyce, byli i nadále mučeni, pálení, odsuzováni k doživotnímu vězení nebo posíláni na galeje a zkonfiskované Bible byly páleny. Tyto útoky pokračovali až do 20. století.

2.6 Biblické knihy

2.6.1 Hebrejská písmena - Starý zákon

Hebrejská písmena - Starý zákon čerpá z dějin izraelského národa. Dějištěm událostí jsou země, které dnes známe pod názvem Blízký východ. Mezi ně patří například Egypt, Sýrie, Libanon, Jordánsko, Saudská Arábie, Irák, ale centrem většiny příběhů je Palestina, tvořící základ dnešního státu Izrael. Knihy Hebrejských písem mohou být rozděleny do tří oddílů: (1) historické - od 1. Mojžíšovy po Ester- 17 knih, (2) poetické - od Joba po Šalomounovu píseň - 5 knih, (3) prorocké - od Izajáše po Malachiáše- 17 knih. Toto rozdělení je v podstatě všeobecné, historický oddíl totiž obsahuje části poetické a také části prorocké, oddíl poetický obsahuje látku historickou a také prorockou a v prorockém oddíle jsou uvedeny informace historické i látka poetická.

¹⁶ Útoky na Bibli: Bránili lidem poznat Boží slovo. *Online knihovna Strážné věže* [online]. 2011 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/pc/r29/lp-b/1200270805/113/0>

Prvních pět knih nese název Pět knih Mojžíšových. Souhrnně se nazývají Pentateuch (nebo také hebrejsky Tóra), ale častěji jsou označovány řeckými výrazy: Genesis (= zrod, počátek), Exodus (= vyjití), Leviticus (= kniha lévijská čili kněžská), Numeri (= výčty) a Deuteronomium (= druhý zákon, opakování zákona). Řecké názvy Mojžíšových knih předznamenávají jejich obsah a naznačují, co je v centru pozornosti jednotlivých knih. Pisatelem všech pěti knih je Mojžíš.

První Mojžíšovu napsal Mojžíš v pustině Sinaj. Dokončil ji pravděpodobně v roce 1513 př. n. l.. Kniha pojednává o událostech od stvoření prvního člověka Adama až do smrti Jákobova syna Josefa v roce 1657 př. n. l. Nejdůležitější událostí knihy Genesis je počátek, konkrétně počátek veškerého dění - stvoření světa a člověka. *Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k obrazu Božímu stvořil jej: jako muže a ženu stvořil je.*¹⁷ Úvodní slova 1. Mojžíšovy, totiž „na počátku“, sahají až do dávné minulosti, do doby před miliardami let. Události, k nimž došlo během šesti stvořitelských „dnů“ neboli období stvořitelské činnosti, jsou popsány tak, jak by se jevily lidskému pozorovateli, kdyby tehdy byl na zemi. Na konci šestého dne Bůh tvoří člověka. V důsledku neposlušnosti jsou sice lidé z ráje vyhnáni a trestem je pro ně smrt, ale Bůh poskytuje naději. Již první biblické proroctví pojednává o „semeni“ — o někom, kdo přijde a odčiní následky hříchu.

Od vyhnání z ráje se lidstvo potýká s čím dál většími problémy. V době Noema se situace ještě více zhorší – andělé jsou neposlušní, berou si lidské manželky a přivádějí na svět obry, násilníky zvané Nefilim. Věrný Noe však na Boží příkaz buduje archu, odvázně varuje druhé před nadcházející potopou a s celou svou rodinou uniká zničení. Předpotopní svět zanikl a lidstvo vstupuje do nové éry. Lidem je dovoleno jíst maso, ale dostávají příkaz, aby se zdržovali krve. Bůh uzavírá smlouvu duhy, v níž slibuje, že už nikdy nezpůsobí další potopu. Noemovi tři synové se stávají předky celého lidského rodu. Lidé se nechtějí rozšířit po zemi, jak jim Bůh přikázal, ale rozhodují se naopak postavit město nazvané Babel a také vysokou věž, aby si učinili proslulé jméno. Jejich záměry jsou zmařeny, když jim Bůh zmáta jazyky a rozptýlí je po celé zemi.

Na svět přichází muž jménem Abram (později mu Bůh mění jméno na Abraham), který má před Bohem mimořádné postavení – je nazván Božím přítelem. Na Boží

¹⁷ 1.Mojžíšova 1:27 - Bible: překlad 21.století

příkaz opouští Abram se svou ženou Sárrou chaldejské město Ur a vydává se do země Kanaán, kterou Bůh slíbil dát jeho potomkům. *Na to padl Abram na tvář, a Bůh s ním mluvil dál a řekl: „Pokud jde o mne, pohled’, má smlouva je s tebou a ty se jistě staneš otcem zástupu národů. A nebudeš se již nazývat Abram, a budeš se jmenovat Abraham, protože tě učiním otcem zástupu národů. A učiním tě velmi, velmi plodným a způsobím, že z tebe budou národy a vyjdou z tebe králové (...) A dám tobě a tvému semeni po tobě zemi, kde přebýváš jako cizí usedlík, dokonce celou zemi Kanaán, jako vlastnictví na neurčitý čas. A prokáži se jim jako Bůh.“*¹⁸

Bůh zasahuje proti zkaženým obyvatelům Sodomy a měst v jejím okolí, přičemž Abrahamův synovec Lot a jeho dcery zůstávají naživu. Abrahamův syn Izák se oženil s Rebekou a narodí se jim dvojčata Ezau a Jákob. Ezau pohrdne svým prvorozeneckým právem a prodá ho Jákobovi. Jákob si později bere Leu a Ráchel a nakonec má dvanáct synů a jednu dceru. Jákob zápasí s andělem, dostává požehnání a pak je jeho jméno změněno na Izrael. Jákobovi synové žárlí na svého nejmladšího bratra Josefa a prodávají ho do otroctví do Egypta. Josef je později za vyložení faraónových snů jmenován správcem potravin v Egyptě. Kvůli hladomoru přicházejí jeho bratři do Egypta pro potraviny. Rodina je opět pohromadě, dochází ke smíření a všichni se usadí v Egyptě v úrodné zemi Gošen. Josef umírá ve 110 letech.

Druhá kniha Mojžíšova byla napsána v roce 1512 př. n. l., rok potom, co Izraelité odešli z Egypta a tábořili v pustině Sinaj. Kniha pokrývá období 145 let, od Josefovy smrti v roce 1657 př. n. l. po stavbu svatostánku v roce 1512 př. n. l.

Jákobových potomků žijících v Egyptě přibývá tak rychle, že je vydán královský příkaz, na jehož základě se stávají otroky. Faraón dokonce nařizuje, že všichni novorození izraelští chlapci mají být usmrceni. Tomuto údělu uniká tříměsíční chlapec Mojžíš, kterého nalezne a následně adoptuje faraónova dcera. Mojžíš je sice vychován ve faraonově domácnosti, ale ve čtyřiceti letech se postaví na stranu svého Izraelského lidu a je nucen uprchnout. U zázračně hořícího keře dává Bůh Mojžíšovi příkaz, aby se vrátil do Egypta a vyvedl Izraelity z otroctví. Jeho bratr Áron je jmenován jeho mluvčím. Egyptský panovník odmítá Izraelitům dovolit, aby opustili

¹⁸ 1. Mojžíšova 17: 2-8 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

Egypt. Bůh proto prostřednictvím Mojžíše sesílá na Egypt jednu těžkou ránu za druhou. Teprve po desáté ráně (smrt všech prvorozených) faraón dovoluje, aby Izraelité odešli. Zanedlouho je však se svým vojskem začne zuřivě pronásledovat. Bůh otevírá v Rudém moři cestu k úniku a svůj lid zachraňuje. Egypťané se utopí, když se za nimi vody Rudého moře zavřou. Izraelité na úpatí hory Sinaj dostávají Deset přikázání a jiné zákony. *Bůh vyslovil všechna tato slova a řekl: Já jsem Jahve,¹⁹ tvůj Bůh, který tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiné bohy přede mnou. Neuděláš si žádnou sochu, nic co se podobá tomu, co je nahoře na nebi nebo dole na zemi nebo ve vodách pod zemí.²⁰* Mojžíš tráví na hoře čtyřicet dnů a dostává pokyny o pravém uctívání a stavbě svatostánku. Mezitím si Izraelité udělají zlaté tele a uctívají je, za což je stihne trest. Podle instrukcí začíná stavba svatostánku.

Tématem knihy Leviticus, čili **Třetí knihy Mojžíšovy**, je ustanovení obětních a obřadních řádů, kterými se měl izraelský národ odlišovat od okolních pohanských národů. *Promluv k Izraelitům; řekneš jim: Já jsem Jahve, váš Bůh. Nebudete si počínat, jak se děje v egyptské zemi, kde jste bydleli, nebudete si počínat, jak se děje v kanaánské zemi, kam vás já vedu. Nebudete se řídit jejich zákony, budete naopak uplatňovat mé zvyky a dodržovat mé zákony, řídit se budete podle nich.²¹*

Tato kniha byla napsána Mojžíšem v pustině Sinaj zřejmě v roce 1512 př. n. l. Nezahrnuje dobu delší než jeden měsíc. Předpisy týkající se jedení čistých a nečistých zvířat přinášely Izraelitům užitek ve dvou směrech. Jednak je chránily, aby se nenakazili škodlivými organismy a jednak posilovaly přehradu mezi Izraelity a lidmi z okolních národů. Další předpisy pojednávaly o znečištění mrtvými těly, o očišťování žen po porodu, o nečistotě způsobené výtokem z mužských i ženských pohlavních orgánů a o tom, jak postupovat při malomocenství.

¹⁹ Boží osobní jméno. „Jehova“ je nejznámější česká výslovnost božského jména, i když většina znalců hebrejštiny dává přednost výslovnosti „Jahve“. Nejstarší hebrejské rukopisy uvádějí toto jméno v podobě čtyř souhlásek; tento tvar je obvykle označován jako tetragrammaton (z řeckých slov *te-tra-*, jež znamená „čtyři“, a *gram'ma*, „písmeno“). Tato čtyři písmena (psaná zprava doleva) jsou יהוה a do češtiny mohou být transliterována jako JHVH (nebo JHWH). V Písmu jsou kromě Boží jména používány také popisné tituly, například „Bůh“, „Svrchovaný Pán“, „Stvořitel“, „Otec“, „Všemohoucí“ a „Nejvyšší“.

Boží jméno je v mnoha překladech nahrazeno v navázání na starou českou tradici slovem *Hospodin* - Český Ekumenický překlad, Vysvětlivky

²⁰ 2. Mojžíšova 20:1-4 - Bible: český překlad Jeruzalémské bible

²¹ 3. Mojžíšova 18:1 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

Mojžíš napsal svou **čtvrtou** knihu **Mojžíšovu** v době, kdy byl Izraelský národ v pustině na Moabských pláních. Tato kniha popisuje období 38 let a 9 měsíců — od roku 1512 př. n. l. do roku 1473 př. n. l. Její název Numeri, souvisí s dvojím sčítáním lidu. Vyprávění je rozděleno do tří částí. První část pojednává o tom, co se stalo u hory Sinaj. Dochází k sčítání lidu, v celém táboře je přes tři miliony lidí. Poté Izraelité dostávají pokyny, v jakém pořadí se mají vydávat na pochod. Dozvídají se také podrobnosti o úkolech Levitů a o službě související se svatostánkem. Dále dostávají příkazy týkající se karantény a slavení svátku Pasach. Druhá část popisuje události, k nimž došlo, když Izraelité putovali pustinou. Lid je stále s něčím nespokojený, ačkoli dostává od Boha vše, co potřebuje. *A všichni izraelští synové začali reptat proti Mojžíšovi a Áronovi a celé shromáždění začalo proti nim říkat: Kdybychom jen byli zemřeli v egyptské zemi nebo kdybychom jen byli zemřeli v téhle pustině!*²² Když dorazí k hranicím země Kanaán lid se opět bouří, Bůh proto rozhodne, že se Izraelité stanou kočovníky a čtyřicet let budou chodit pustinou, dokud lidé, kteří byli zahrnuti do prvního sčítání, nezemřou. *Ale všichni muži, kteří viděli mou slávu a má znamení, která jsem vykonal v Egyptě a v pustině, a přesto mě už desetkrát zkoušeli a nenaslouchali mému hlasu, nikdy neuvidí zemi, o níž jsem přísahal jejich otcům.*²³ Poslední část vypráví o tom, co se stalo na Moabských pláních. Lid opět několikrát reptá proti Bohu, za to je stihne trest. Při druhém sčítání vychází najevo, že z těch, kdo se účastnili prvního sčítání, již kromě Jozua a Kaleba nikdo nežije. Jozue je pověřen, aby se stal Mojžíšovým nástupcem.

Pátá kniha **Mojžíšova** nazývaná Deuteronomium zahrnuje období jen o něco delší než dva měsíce, a s výjimkou poslední kapitoly, ji napsal opět Mojžíš. Kniha uzavírá izraelské putování do země Kanaán a také Mojžíšovu řeč k izraelskému národu, ve které připomíná některé zážitky z jejich putování. *Dodržuj jeho zákony a přikázání, které ti dnes předepisují, abyste ty i tví synové po tobě byli šťastni a dlouho žili na zemi, kterou ti navždy dává Jahve, tvůj Bůh.*²⁴ Mojžíš žehná izraelským kmenům a pak ve věku 120 let umírá

²² 4.Mojžíšova 14:2 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

²³ 4.Mojžíšova 14:22- Svaté Písmo — Překlad nového světa

²⁴ 5.Mojžíšova 4:40 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

Dějiny Izraele zaznamenává i následující kniha - **Jozue**. Jozue dostává odpovědný úkol převést několikamilionový národ do země Kanaán. *Projděte táborem, dejte lidu tento příkaz: udělejte si zásoby, neboť za tři dny překročíte ten Jordán, abyste převzali zemi, kterou vám Jahve, váš Bůh, dává do vlastnictví.*²⁵ V rámci příprav vysílá dvojici zvědů do Jericha, do města, které má být dobyto jako první. Tam žije nevěstka Raab, která pomůže zvědům se schovat a za to je jí slíbena záchrana. Izraelité postupně dobývají Kanaán a následně probíhá rozdělování země.

Soudci – tato biblická kniha v podstatě zahrnuje období asi 330 let mezi dobytím Kanaánu Izraelity a začátkem monarchie. Izraelité byli již dříve varováni, že pokud neuposlechnou Boží příkaz a nevyženou původní obyvatele ze země, povede to k tomu, že přijmou zkažené náboženské zvyklosti. Z knihy Soudci je vidět, že to, před čím byli Izraelité varováni, se uskutečnilo. *Synové Izraele pak znovu jednali v Hospodinových očích zle, a tak je Hospodin vydal na čtyřicet let do rukou Filištínů.*²⁶ Kniha se však příliš nezabývá popisem nevěrnosti Izraelitů a jejich následným útlakem od cizích národů, ale především vypráví o hrdinských činech soudců (vůdců izraelského lidu) a o situacích, kdy Bůh Izraelity zázračným způsobem osvobodil. Setkáváme se například s Gideonem či Samsonem, známým hlavně pro svoji neobyčejnou sílu. *Nikdy na mou hlavu nepřišla bříťva (...) Kdybych se opravdu dal oholit, také má síla by se ode mne jistě vzdálila a já bych vsutku zeslábl a byl bych jako všichni ostatní lidé.*²⁷ Soudci zde vystupují jako vynikající příklady lidí projevujících víru.

Kniha **Rut** (někdy též uvedeno Rút nebo Růt) se od předešlých knih značně liší. Jde zde o jednoduchý příběh bez odbočujících dějových linií. Je pojmenovaná po hlavní postavě této biblické knihy, po ženě Moabce Rut, která se vydává po smrti svého manžela se svojí tchyní Noemi do judského Betléma. Příběh ukazuje, jak se Rut stala předkem krále Davida tím, že v zájmu své tchyně Noemi vstoupila do švagrovského manželství s Boázem. *Boáz jí odpověděl: „Slyšel jsem, co všechno jsi*

²⁵ Jozue 1:11 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

²⁶ Soudci 13:1 – Bible: překlad 21.století

²⁷ Soudci 16:17 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

*po smrti svého muže udělala pro svou tchyni a že jsi opustila svého otce, matku i rodnou zem a odešla k lidu, který jsi předtím neznala.*²⁸

Kolem roku 1050 př.n.l. dochází v Izraeli ke zřízení království, což znamená, že se jednotlivé roztříštěné kmeny začínají sjednocovat a dochází k postupnému vzniku uceleného státu. Dobu království popisuje šest následujících knih.

První knihu Samuelovu napsali Samuel, Natan a Gad. Zahrnuje období 102 let — od roku 1180 do roku 1078 př. n. l. Kniha začíná vyprávěním o Haně. Bůh vyslyšel její modlitby a narodil se jí syn Samuel. Hana plní svůj slavnostní slib a dává svého syna Samuela k dispozici pro službu Bohu u kněze Eliho. Ještě v době, kdy je Samuel chlapcem, k němu promlouvá Bůh a vynáší soud nad Eliho domem (Eli cíleně ignoruje špatné jednání svých synů). Samuel roste a všichni Izraelité ho začínají uznávat jako Božího proroka. Když izraelští starší muži chtějí mít lidského krále, Bůh jim to dovoluje. *Dej nám krále, aby nás soudil. I modlil se Samuel k Hospodinu. A Hospodin Samuelovi odpověděl: Uposlechni lid ve všem, co od tebe žádají. Vždyť nezavrhli tebe, ale zavrhli mne, abych nad nimi nekráloval.*²⁹ Pod Božím vedením Samuel pomazává za krále Saula. Saul je později kvůli neposlušnosti Bohem zavrhnut a je pomazán nový budoucí král David. Brzy nato David jediným vrženým kamenem sráží filistínského obra Goliáše. Saul, sžíráván závistí, se pokouší Davida zabít. David utíká a stává se uprchlíkem. Kniha končí smrtí Saula.

Druhá Samuelova popisuje začátek vlády krále Davida, který dobývá Jeruzalém a dělá z něj hlavní město svého království. Kniha popisuje, jak se z národa zmítaného vnitřními rozpory stává pod Davidovou vládou vzkvétající sjednocené království, které má v čele statečného panovníka. Později se David dopouští hříchu s Bat-šebou a musí nést následky svého jednání. *Tak praví Hospodin, Bůh Izraele: Já jsem tě pomazal za krále nad Izraelem a já jsem tě vysvobodil ze Saulových rukou. Dal jsem ti dům tvého pána. I ženy svého pána jsi dostal do klína. Dal jsem ti dům Izraele a Judy. A kdyby ti to bylo málo, přidal bych ti*

²⁸ Rut 2:11 – Bible: překlad 21.století

²⁹ 1.Samuelova 8:6 – Český ekumenický překlad

*ještě mnohem víc! Proč jsi pohrdl Hospodinovým slovem? Provedl jsi, co je v jeho očích zlé. Uriáše Chetejského jsi zabil mečem a jeho ženu sis vzal za manželku.*³⁰

Davidův syn, Šalamoun, proslulý velkou moudrostí, je významnou postavou **První knihy Královské**, jeho vláda se vyznačovala pokojem a stavbou jeruzalémského chrámu. V První i ve **Druhé knize Královské** jsou dále zmíněni nejen jednotliví izraelští králové a události související s jejich vládou, ale i významní proroci: Eliáš a jeho nástupce Elíša.

Kronikářský charakter mají i **První a Druhá kniha Paralipomenon**, které opět sledují jednotlivá izraelská pokolení. Řecký název je Pa·ra·lei·po·me'non a znamená „o věcech zamlčených (nevyprávěných; vynechaných)“ — tedy z knih Samuelových a Královských. Odtud vzniklo obvyklé české označení Paralipomenon. Někdy se též používá název Letopisů.

Následují prorocké knihy, v nichž autoři zaznamenávají napomenutí, nařízení či varování, která prorokům zjevil Bůh. Spisy proroků jsou úzce spjaty s dějinami izraelského národa, hlavně v období vlády králů. V biblické době byl prorok člověk povoláný Bohem, aby tlumočil jeho vůli lidem. Ne vždy se jednalo o vidění budoucích událostí. Mezi prorocké spisy patří tyto biblické knihy: **Ezdráš (Ezra), Nehemjáš, Izajáš, Jeremjáš, Pláč (Nářky), Ezechiel, Daniel, Ozeáš, Joel, Amos, Abdijáš (Obadjáš), Jonáš** (zde lze najít známý příběh o spolknutí Jonáše obrovskou rybou), **Micheáš, Nahum, Abakuk (Habakuk), Sofonjáš (Sefanjáš), Ageus, Zacharjáš (Zecharjáš) a Malachiáš.**

Tito proroci mluvili o třech nejdůležitějších námětech. Za prvé o zničení Jeruzaléma. Boží proroci, hlavně Izajáš a Jeremjáš, dlouho dopředu varovali před tím, že Jeruzalém bude zničen a opuštěn. Upozorňovali, Izraelité si za praktikování falešného náboženství (s čím byla spojena nemravnost, násilí, obětování dětí atd.) vysloužili Boží nelibost a za to se dostanou pod nadvládu jiných národů. *Pohled', přicházejí dny, a všechno, co je v tvém vlastním domě a co tvoji praotcové nastrádali až do tohoto dne, bude skutečně odneseno do Babylóna. Nezůstane nic, řekl Jehova. I někteří z tvých vlastních synů, kteří z tebe vyjdou, jimž se staneš otcem, budou*

³⁰ 2.Samuelova 12:7- Český ekumenický překlad

*vzati a skutečně se stanou dvorními úředníky v paláci babylónského krále.*³¹ Druhým námětem byla obnova uctívání v Jeruzalémě. Po sedmdesáti letech vyhnanství v Babylóně měl být Boží lid propuštěn. Měl se vrátit do své zpusťosené vlasti a v Jeruzalémě znovu postavit chrám. Třetím námětem byl příchod Mesiáše.

*Jeho vláda stále poroste a jeho pokoj bude bez konce. Na Davidově trůnu usedne, aby vládl jeho království, aby je ustanovil a upevnil právem a spravedlností od toho dne až navěky.*³²

*A ty, Betléme Efrato, příliš maličký, aby ses dostal mezi judské tisíce, z tebe mi vyjde ten, který se má stát panovníkem v Izraeli, jehož původ je od raných časů, ode dnů neurčitého času.*³³

Mezi prorocké knihy je vloženo ještě šest odlišných spisů. Prvním z nich je kniha **Ester**, která vypráví ucelený příběh, který slouží jako doklad toho, že Bůh nemlčí ke zlu, které potkává jeho lid- izraelský národ. Židovka Ester se stává manželkou perského panovníka Ahasvera (též Xerxes) a odvážně zachraňuje svůj lid, kterému hrozí vyvraždění na příkaz ministerského předsedy Hamana.

Následující kniha, nazvaná podle jejího hlavního představitele – **Job** - je psychologickým zamyšlením se nad otázkami týkajícími se lidského utrpení a smyslu života. Příběh začíná rozhovorem mezi Bohem a Satanem. Satan zpochybňuje Jobovu ryzost před Bohem. Bůh přijímá Satanovu výzvu a dovoluje mu, aby na Joba přiváděl jedno neštěstí za druhým. Ale Job i přes obrovské utrpení zůstane pevný ve víře a odmítá proklít Boha. Jeho ryzost je následně odměněna. Kniha Job je výjimečná tím, že ji z velké části tvoří rozhovor mezi Božím služebníkem Jobem a třemi dalšími muži. Ti se nesprávně domnívali, že Bůh Joba trestá za nějaký hrozný utajený hřích. Založili na tom své argumenty, a tak se vlastně stali Jobovými pronásledovateli. *Dokud nevydechnu naposled, nepřipravím se o svou ryzost!*³⁴

Jednou z nejznámějších biblických knih je kniha **Žalmů** - sbírka posvátných písní, která vznikala v průběhu asi tisíce let. Ze 150 žalmů (je to nejdelší biblická kniha) jich je připisována 73 Davidovi, 11 synům Koracha, 12 Asafovi, jeden Mojžíšovi, jeden Šalomounovi a jeden Ezrachovci Etanovi. V záhlaví mnoha žalmů

³¹ Izajáš 39: 6,7 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

³² Izajáš 9:6 – Bible: překlad 21.století

³³ Micheáš 5:2 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

³⁴ Job 27:5 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

se objevují informace o pisateli, historických událostech, jsou zde uvedeny hudební instrukce nebo účel žalmu³⁵. Tématem Žalmů je často člověk trpící úzkostí, bolestmi, člověk bezmocný a zklamáný lidmi, jenž prosí o Boží pomoc, záchranu a útěchu: *Bůh totiž osvobodí chudého, volajícího o pomoc, také ztrápeného a každého, kdo nemá pomocníka*. Jiná podoba Žalmů je radostná, kdy pisatel chválí Boha a jeho činy, vzdává díky za Boží lásku, péči a starostlivost. *Když vidím tvá nebesa, dílo prstů tvých, měsíc a hvězdy, které tam umístil – co je člověk, ptám se, že na něj pamatuješ, co je lidský tvor, že o něj pečuješ? (...) nad dílem svých rukou jsi mu vládu svěřil, k jeho nohám jsi složil vše.*³⁶

Další knihu **Příslloví** tvoří, jak již z názvu vyplývá, přísloví neboli moudré výroky. Kniha sama uvádí, co je jejím cílem: *Aby člověk poznal moudrost a kázeň, aby rozlišil řeči porozumění, aby přijal ukázněvání, které dává pochopení, spravedlnost a soud a přímost, aby dával nezkušeným chytrost, mladému muži poznání a schopnost přemýšlet.*³⁷ *Účelem je, abys chodil cestou dobrých lidí a aby ses držel stezek spravedlivých.*³⁸ Lze zde najít rady snad ke všem oblastem života, od obchodování až po rodinné záležitosti. Většina knihy je připisována moudrému králi Šalamounovi.

Král Šalamoun napsal i následující knihu **Kazatel**. Kniha obsahuje praktické rady k tomu, co je v životě opravdu podstatné a co je naopak bezcenné. *Všechno bylo vyslechnuto, a závěr věci je: Boj se [pravého] Boha a dodržuj jeho přikázání. To je totiž celý závazek člověka.*³⁹

Píseň písní či Píseň Šalamounova je kniha lyrického rázu, jejímž tématem je vztah mezi mužem a ženou. Poetická kniha vypráví o neochvějné lásce Šulamitky (venkovské dívky ze Šunemu nebo Šulemu) k pastýři a o neúspěšných pokusech krále Šalomouna získat její lásku. *Jako lilie mezi bodláky, tak je má milá mezi dívkami. Jako jablko mezi stromy lesními, tak je můj milý mezi mládenci.*⁴⁰ Úvodní slova hebrejského textu tuto báseň označují jako „píseň písní“, tedy „nejskvělejší píseň“, nejkrásnější a nejznamenitější píseň. Není to soubor písní, ale pouze jedna píseň. Hned v úvodu knihy je uvedeno, že pisatelem je Šalomoun.

³⁵ Například Písně výstupů zpívali Izraelité, když stoupali vzhůru k Jeruzalému na každoroční svátky

³⁶ Žalm 83:3-6 – Bible: překlad 21.století

³⁷ Příslloví 1:2-4 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

³⁸ Příslloví 2:20 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

³⁹ Kazatel 12:13 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁴⁰ Píseň 2:2 – Bible: překlad 21.století

2.6.2 Křesťanská řecká písma - Nový zákon

Nový zákon byl, stejně jako Starý zákon, sepsán různými autory v delším časovém rozpětí, konkrétně mezi roky 41 a 98 našeho letopočtu. Sepsání Nového zákona trvalo necelých 60 let, což je v protikladu k tomu, že psaní celého Starého zákona si vyžádalo téměř 11 století. Zajímavé je, že případů, kdy pisatelé Nového zákona citovali ze Starého zákona, je několik set. Podle seznamu, který uveřejnili Westcott a Hort, je citací a odkazů celkem asi 890.⁴¹

Křesťanská řecká písma se skládají z 27 knih. Hlavním námětem je život Ježíše Krista a historie prvních křesťanů. Po Ježíšově smrti napsalo tyto knihy osm mužů, byli to Matouš, Marek, Lukáš, Jan, Pavel, Jakub, Petr a Juda. Všichni tito muži nebyli Ježíšovými následovníky, jen o třech z nich je spolehlivě známo, že tehdy Ježíše následovali — byli to Matouš, Jan a Petr. Kromě knihy Matoušovy, která byla původně napsána hebrejsky a později přeložena do řečtiny, bylo všech ostatních 26 knih napsáno v obecné řečtině, koiné, tehdejším mezinárodním jazyce. Důvod, proč rodilí Židé napsali své spisy v řečtině, byl ten, že se spisy měly se rozšířit mezi velký okruh čtenářů.

První čtyři novozákonní knihy, tvořící jádro celého Nového zákona, se nazývají evangelia - slovo „evangelium“ znamená „dobrá zpráva“. Evangelia, která napsali Matouš, Marek, Lukáš a Jan, nám poskytují čtyři na sobě nezávislé historické zprávy o životě a činnosti Ježíše - o jeho původu, učení, jeho příkladu, jeho obětní smrti a jeho vzkříšení.

První tři z nich (**Evangelium podle Matouše, Evangelium podle Marka a Evangelium podle Lukáše**) se někdy označují jako synoptická, protože — v porovnání s **evangeliem Janovým** — pohlíží na Ježíšovu službu z přibližně podobného hlediska, ale v každém z nich se projevuje osobitý přístup pisatele. Janovo evangelium doplňuje některé podrobnosti, které jsou v ostatních třech evangeliích vynechány.

⁴¹ WESTCOTT, Brooke Foss a Fenton John Anthony HORT. The New Testament in the Original Greek, Graz, 1974, sv. I, s. 581–595

Na evangelia navazuje kniha **Skutky apoštolů**, jejímž pisatelem je opět Lukáš, autor jednoho z evangelií. Tato kniha popisuje dějiny křesťanského sboru od jeho založení o Letnicích roku 33n.l. až do doby téměř 30 let po Ježíšově smrti. Věnuje se především činnosti apoštolů Petra a Pavla, líčení jejich misijních cest a útrap (věznění, kamenování...), ale také rozšíření křesťanské organizace — nejprve mezi Židy a potom mezi Samaritány a pohanskými národy.

Po historické části následuje 21 dopisů/listů (často nazývané epištoly), které byly adresovány buď celým sborům nebo konkrétním osobám. Dopisy se zabývají tím, co se dělo uvnitř sborů, jejich fungováním, problémy se kterými se setkávali, kazatelskou činností, povzbuzování ve víře, připomenutím zvěsti o Ježíši Kristu a praktické rady pro život křesťana a odpovědi na spory a otázky. U 13 dopisů je jmenovitě uveden jako pisatel Pavel - **List Římanům, První list Korintským, Druhý list Korintským, List Galatským, List Efezským, List Filipkým, List Koloským, První list Tesalonickým, Druhý list Tesalonickým, První list Timoteovi, Druhý list Timoteovi, List Titovi, List Filemonovi**. Všeobecně je mu připisován i **list Židům** (též se používá výraz list Hebrejcům). Čtyři z Pavlových listů jsou určeny ne celým sborům, ale konkrétním osobám, Timoteovi, Titovi a Filemonovi. Jednalo se o nejbližší spolupracovníky, které Pavel ustanovil správci v nově vzniklých sborech.

Za těmito spisy následuje řada dopisů, z nichž většina byla napsána všem sborům všeobecně; jejich pisateli jsou Jakub, Petr, Jan a Juda. (**List Jakubův, První list Petrův, Druhý list Petrův, První list Janův, Druhý list Janův, Třetí list Janův a List Judův.**)

Nádherným vyvrcholením celé Bible je **Zjevení** (Zjevení Janovo nebo Apokalypsa), které poskytuje pohled na události, k nimž má dojít v budoucnosti. Kniha Zjevení je plná obrazů, přirovnání a líčí vidění, kterého se Janovi dostalo na ostrově Patmos u Malé Asie. To se týká budoucnosti, konce světa a posledního Božího soudu. *Bůh bude s nimi a setře jim každou slzu s očí. A smrti již nebude, ani žalu ani nářku ani bolesti už nebude – neboť co bylo, pominulo.*⁴²

⁴² Zjevení 21: 4 – Český ekumenický překlad

3 Volba látky pro dramatickou výchovu

Volba vhodných námětů pro hodiny dramatické výchovy nebo pro divadelní představení je vždy velkým oříškem pro každého pedagoga. Výběr musí splňovat mnoho důležitých kritérií. Problém tkví v tom, že námětem v dramatice může být cokoli nebo téměř cokoli. Témata lze hledat v nejrůznějších zdrojích a pramenech, v různých typech látek či jejich uspořádání, od věty zaslechnuté na ulici až po největší díla lidské kultury. Nicméně ne každý námět se hodí stejně dobře.

Zajímavé je, co k tomu říká Cecily O’Neillová, která ve své knize *Drama Worlds* pracuje se zajímavým pojmem pre-text. Pre-textem je podle C.O’Neillové zdroj nebo impuls dramatického procesu nebo také text, který existuje před aktivitou. Je to startovní bod, odrazový můstek, který se podle O’Neillové musí vybírat velmi pečlivě, protože ne každý pre-text snadno probudí dramatický svět k životu. Je nutné volit nejen podle toho, jaký je v něm obsažen druh příběhu, ale také podle specifických charakteristik:

- 1) Má předpoklady k imaginativní transformaci
- 2) Jaké nabízí napětí, změny a kontrasty
- 3) Jaké vyvolává otázky týkající se identity a společnosti, moci a možností,
- 4) Jeho schopnost uvádět v život dramatický svět úsporně a jasně, nabízet akci a obsahovat předpoklady k transformacím ⁴³

Volba námětů pro práci je často závislá na mnoha proměnných, na tom, co v dané chvíli učitel nebo žáci čtou, o čem se právě mluví, co se děje na politické scéně, co je zaujalo v umělecké tvorbě a mnoho dalšího. Jednotlivá témata spolu vzájemně nemusejí souviset, záleží jen na tom, co učitel zná a oceňuje, co žáky zajímá, baví a co nabízí příležitost k dalšímu zajímavému rozvíjení. Můžou to být témata třeba ale i úplně nahodilá, jak dokládá osobní zkušenost Cecily O’Neillové. Jeden její jednoduchý, ale účinný pre-text vznikl jen na základě názvu hry od G. Farquhara, kterou ji doporučil kolega – *Láska v láhvi*. Vnikla tak lekce, která se zabývá světem vědy a jejích objevů, různých druhů lásky i odpovědnosti a etiky vědců. Až později Cecily zjistila, že správný název hry není *Láska v láhvi* ale *Láska a láhev*.

⁴³ Dramatický svět Cecily O’Neillové. *Tvořivá dramatika*. 1997, VIII(3) str.

Hlavním kritériem pro výběr látky pro práci ve skupině je, jak působí na aktéry, kteří se na její realizaci podílejí. Pedagog by se měl tedy v první řadě ptát, jak může ta či ona látka oslovit, zaujmout a obohatit konkrétní skupinu, s níž pracuje, i její jednotlivé členy. Tedy nejen co bude pro ně užitečné (někdy v budoucnu), ale co ho zajímá právě teď, co obohatí jeho současný život.

Příkladem rozdělení vhodných témat a námětů může být sociálně progresivistické pojetí vzdělávání, které koresponduje s „Kurikulem pro úspěšné fungování v životě“⁴⁴

Kurikulum se zde skládá ze čtyř odlišných problematik:

- pochopení současného života (věda, morálka, životní prostředí, komunikace aj.)
- pochopení sebe sama a druhých (kladné sebepojetí, vytváření sociálních vztahů aj.)
- zrání v odpovědného dospělého (možnosti profesní dráhy, politická zralost, partnerství)
- výchova k samostatnosti (řešení problémů, volný čas, udržování domova, ocenění vlastní individuality aj.)

Námět volíme většinou ze dvou důvodů:

- a) pro interní práci ve skupině, kdy se nepředpokládá, že by látka byla určena k veřejnému předvádění
- b) pro divadelní představení nebo jiný typ veřejné prezentace

3.1 Práce s literární předlohou

Volba námětu v literatuře může být pro pedagoga a skupinu sice omezující, protože musí respektovat určité prvky díla, na druhou stranu může být ulehčením, protože mnoho věcí udělá za ně. Hledání témat je klíčový moment při práci s předlohou. Je to hledání o čem příběh vlastně je, co si z příběhu můžeme odnést, co nám dnes sděluje, co sděluje konkrétní skupině. Je tedy důležité zvážit, jestli naplní konkrétní pedagogický záměr, zda přináší hráčům nějaký posun v jejich životě, zda se na látce něco naučí. S tím souvisí i otázka prostředí, země, místa a doby, kde a kdy se

⁴⁴ PASCH, Marvin. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Vyd. 2. Praha: Portál, 1998., str.35

příběh odehrává. Důležitý je historický kontext a vztah k realitě. Hledáme-li téma je potřeba zkoumat situace a postavy, jejich jednání a motivy jednání. *Pátráme přitom, co v literární předloze opravdu objektivně lze nalézt, ne co bychom v ní chtěli mít, co do ní vsouváme, jaké asociace v nás vyvolává. Je potřeba ji analyzovat věcně, hledat konkrétní doklady témat, která v ní čteme, ne ji jenom posuzovat citově, intuitivně či podvědomě. (...) Jednu a tutéž literární předlohu lze vykládat různě a záleží i na schopnosti intuitivně postihnout aktuálnost určitých témat v určité době pro určité hráče. – v jiném kontextu a s jinými hráči můžeme najít výklad jiný.*⁴⁵

V následující kapitole nabídnu možná témata, která lze nalézt v biblických příbězích o Ester, Davidovi a Goliášovi a o Jonášovi.

⁴⁵ MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatičnosti*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3., dopl. vyd.]. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. ISBN 978-80-7331-214-5., str.64

4 Ester

Perský Král Ahasverus⁴⁶ pořádá na hradě Šušanu⁴⁷ sedmidenní hostinu. Sedmý den, když je *král rozjařený vínem*,⁴⁸ nechá zavolat krásnou královnu Vašti, která hoduje odděleně s ostatními ženami, *aby se před lidem a vysokými hodnostáři pochlubil její krásou*.⁴⁹ Královna však odmítá přijít. Král se cítí pokořený a rozzuří se. Ptá se proto svých rádců, jaký trest si Vašti zaslouží. Ti mu poradí, aby sesadil královnu z trůnu a varují ho, že pokud Vašti nepotrestá, její příklad se roznese po království a všechny ženy ji pak budou v jednání následovat. *Když se ta zpráva o královně donese všem ženám, přestanou si vážit svých manželů! Budou říkat: Král poslal pro královnu Vašti a nepřišla!*⁵⁰ Královi se ten nápad líbí a tak Vašti přestává být královnou. Po nějaké době se král rozhodne, že chce najít novou královnu a tak královi služebníci začnou po celé zemi hledat půvabné mladé panny, ze kterých si má Ahasverus vybrat novou královnu

Mezitím v Šušanu žije mladá židovská dívka Ester (její hebrejské jméno je Hadassa, což znamená myrta). Ester je sirotek a tak se jejím opatrovníkem stal její mnohem starší bratranec Mordechaj⁵¹. Mordechaj se o Ester stará jako o vlastní dceru. Ester je *hezké postavy a krásného vzhledu*, a tak neuchází pozornosti králových služebníků.

Na hrad Šušan se tak včetně Ester dostává mnoho mladých žen, které pocházejí ze všech částí Perské říše. Dívky se dostávají do péče úředníka Hegaie a mají podstoupit intenzivní zkrašlovací kúru, která trvá rok a zahrnuje masáže vonnými oleji - *šest měsíců myrhovým olejem a šest měsíců balzámovým olejem*⁵². Ester udělá na úředníka Hegaie velký dojem, takže s ní jedná zvlášť laskavě. Dá jí k službám sedm dívek a přestěhuje ji na nejlepší místo v domě žen.

⁴⁶ Též překládáno jako Asverus (Bible Kralická), Xerxes (Bible 21, Ekumenický překlad), Achašveroš (Ekumenický překlad), Asuer (Jeruzalémská Bible)

⁴⁷ Též překládáno jako Susan (Kralická Bible), Susách (Jeruzalémská Bible),

⁴⁸ Ester 1:10 - Bible: český překlad Jeruzalémské bible

⁴⁹ Este1:11 - Bible: český překlad Jeruzalémské bible

⁵⁰ Este1:17 – Bible: překlad 21.století

⁵¹ Též překládáno jako Mardocheus (Kralická Bible) nebo Mardokai (Překlad nového světa)

⁵² Este2:12 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

Mezitím každý den Mordechaj přichází *na nádvoří domu žen, aby se dozvěděl, jak se Ester daří a co se s ní děje* ⁵³. Ester uposlechne jeho radu a nikomu neprozradí nic o své národnosti a původu. ⁵⁴ Král si postupně volá každou z dívek. Každá dívka ke králi večer vejde a ráno se vrátí do druhého domu žen (...) Ke králi již nevejde, ledaže v ní král nalezne potěšení a je zavolána jménem. ⁵⁵ Když přijde na řadu Ester, může si s sebou vzít cokoli, díky čemu by byla ještě krásnější, ale skromně vše odmítne. *A král si zamiluje Ester víc než všechny ostatní ženy, takže si před ním získá víc přízně a milující laskavosti než všechny ostatní panny. A pak nasadí královskou pokrývku hlavy na její hlavu a učiní ji královnou místo Vašti.* ⁵⁶ Král na královninu počest uspořádá velkou hostinu pro všechny svá knížata a své sluhý.

Mezitím se dva královi dvorní úředníci Bigtan a Tereš proti králi spiknou a hledají způsob, jak jej zabít. Dozví se to Mordechaj, zatímco sedí v králově bráně ⁵⁷, a okamžitě to poví královně Ester. *Ester zase pohovoří s králem v Mordechajově jménu. Záležitost se tedy zkoumá a nakonec zjistí* ⁵⁸ a oba spiklenci jsou pověšeni. Poté je tato záležitost zapsána do knihy úředních záznamů o státních záležitostech.

Na královském dvoře získá význačné postavení kromě Ester ještě jeden člověk – muž jménem Haman. Ahasverus ho jmenuje ministerským předsedou a udělá z něho hlavního rádce a druhého nejmocnějšího muže v říši. Dokonce nařídí, aby se mu všichni klaněli. Pro Mordechaje však toto nařízení představuje problém, protože Haman je Amalekita, což jsou židovští nepřátelé a dle Božího zákona jim nemají Židé prokazovat žádnou úctu. *Ale Mordechaj, ten se ani hluboce neklaní ani se nevrhá k zemi.* ⁵⁹ Když se to dozví Haman, zuří a chce ho zabít. Nechce se ale spokojit s tím, že by zabil pouze Mordechaje. Začíná usilovat o vyhlazení všech Židů, kteří jsou v Perské říši. Začne tedy Židy před králem pomlouvát. *Je tu jeden národ*

⁵³ Este 2:11 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁵⁴ Este 2:10 – Bible: překlad 21. století

⁵⁵ Este 2:14 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁵⁶ Ester 2:17 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁵⁷ Brána tehdy byla velmi důležitým místem. V městských branách zasedal soud starších mužů města. Dokonce i králové tam někdy dávali audience či soudili. V branách obvykle byli soudci, význační muži města, kupci, obchodníci a značný počet lidí, a proto tam často přicházeli proroci pronášet svá prohlášení. Poselství, která tam sdělili, se šířila velmi rychle. I jiná důležitá oznámení a oficiální prohlášení byla sdělována v branách. Mordechaj byl zřejmě jedním z úředníků krále Ahasvera. Tito mocní muži většinou seděli u brány a čekali, aby mohli vyhovět nějakému královskému požadavku. Mordechajovo postavení muselo být značně odpovědné, jinak by jej Haman později byl asi ihned propustil. Mordechaj byl tedy v postavení, v němž mohl rozpoznat a zmařit tajný záměr zavraždit krále.

⁵⁸ Ester 2:22 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁵⁹ Ester 3:2 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

mezi národy všech provincií tvé říše, roztroušený, ale oddělený. Jejich zákony jsou od všech národů odlišné a královské zákony nedodržují. Není v králově zájmu nadále je trpět. Následně králi nabídne, že na vyvraždění všech Židů v říši daruje do královny pokladnice velkou sumu peněz.⁶⁰ Král Hamanovi dovolí udělat vše, co uzná za vhodné.⁶¹ Haman hned rozešle do všech částí říše rozsudek smrti pro celý židovský národ - Všechny Židy, mladé i staré, ženy i nemluvňata, je třeba zničit, pobít a vyhladit, a to v jediný den: třináctého dne dvanáctého měsíce zvaného adar. Co kdo po nich ukořistí, ať si nechá.⁶²

Když se tuto zprávu dozví Mordechaj, okamžitě se vydá za královnou Ester, aby se u krále přimluvila za svůj vlastní lid. Ester by to udělala ráda, ale zná přísné královo nařízení, že nikdo nesmí před něho přistoupit, aniž by ho král sám zavolal. *Kdokoli, ať muž či žena, se bez pozvání přiblíží ke králi do vnitřní dvorany, zemře! Ten zákon znají všichni královi dvořané i lid v říšských provinciích. Jen ten, na koho by král ukázal zlatým žezlem, smí žít. A já jsem ke králi nebyla pozvána už třicet dní!*⁶³ Mordechaj Ester upozorní, že rozsudek smrti se vztahuje i na ni. *Nemysli si, že v královském domě jako jediná ze všech Židů vyvázneš. Budeš-li v tuto chvíli mlčet, Židům přijde spásná pomoc odjinud (...) Kdo ví? Snad jsi dosáhla království právě pro chvíli, jako je tato.*⁶⁴ Ester Mordechaje žádá, aby na ni všichni mysleli a postili se a rozhodne se, že předstoupí bez svolení před krále. *I já a mé dívky se takto budeme postit. Potom půjdu ke králi, ačkoli je to proti zákonu. A zahynu-li, zahynu.*

Ester tedy vstoupí před krále a král po chvíli vztáhne k Ester zlaté žezlo, čímž dá najevo, že ji odpouští, že přišla bez vyzvání. *Co máš, královno Ester, a jaká je tvá prosba? Do poloviny kralování ano, ať je ti to dáno!*⁶⁵ Ester odpoví: *Jestliže se to králi zdá opravdu dobré, ať dnes přijde král s Hamanem na hostinu, kterou jsem pro něho udělala.*⁶⁶ Král s návrhem souhlasí a zařídí, aby pozvání dostal i Haman. Během hostiny se podává vynikající víno a král se v dobré náladě opět ptá Ester *jaká je tvá prosebná žádost? Ano, ať je ti splněna! A jaká je tvá prosba? Do poloviny kralování*

⁶⁰ Haman nabídl 10 000 stříbrných talentů, což dnes odpovídá stovkám milionů dolarů.

⁶¹ Pokud je Ahasverus totožný s Xerxem I., Hamanova nabídka se mu mohla zdát velmi přitažlivá. Xerxes totiž potřeboval spoustu peněz na dlouhou chystanou válku s Řeckem, kterou nakonec prohrál.

⁶² Ester 3:13- Bible: překlad 21.století

⁶³ Ester 4:11 Bible: překlad 21.století

⁶⁴ Ester 4:12-14 - Bible: překlad 21.století

⁶⁵ Ester 5:6 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁶⁶ Ester 5:7- Svaté Písmo — Překlad nového světa

ano, ať je vykonána! Královna Ester si ale opět nepřeje nic víc, než aby král a Haman přišli opět další den na její hostinu.

Haman odchází z hostiny v dobré náladě, je šťastný, že se těší přízně královského páru. Když ale prochází branou paláce, všimne si, že se před ním Mordechaj opět nepoklonil. Okamžitě se ho zmocní vztek. Později nechá svolat své přátele a rodinu, aby se jim pochlubil se svým majetkem. Zároveň si ale postěžuje, že z ničeho z toho nemá radost, když vidí Mordechaje. Manželka a přátelé mu tedy navrhnou, ať nechá udělat *padesát loket vysoký kůl, potom ráno řekni králi, že by na něm měli pověsit Mordechaje a nato jdi s králem radostně na hostinu.*⁶⁷ Hamanovi se ten návrh líbí a hned nechá kůl udělat.

Během té noci nemůže král spát, a tak si nechá předčítat z knihy úředních záznamů. Je mezi nimi i zpráva o překaženém spiknutí proti králi. Krále velmi překvapí zjištění, že Mordechaj nebyl za záchranu krále nijak odměněn. Později přichází ke králi Haman, aby ho poprosil o povelení pověsit Mordechaje na kůl, který pro něj připravil. Než o to ale stačí požádat, král se ho zeptá, jakou poctu si zaslouží člověk, který má jeho přízeň. Haman se samozřejmě domnívá, že má král na mysli jeho, a tak proto navrhne něco, co si sám přeje – něco z čeho by bylo vidět jak je významný. *Ať přinesou královské roucho, které nosívá král, a přivedou koně, na kterém jezdí král, s královskou korunou na hlavě. To roucho i koně ať svěří některému z králových nejvznešenějších velmožů. Ať je to roucho oblečeno tomu, koho král chce vyznamenat; ať je na tom koni proveden po náměstí a ať se před ním volá: „Takto se děje tomu, koho chce král vyznamenat!“*⁶⁸ Král je Hamanovým nápadem nadšen a okamžitě mu přikáže, aby přesně to udělal Mordechajovi, a aby to byl on, kdo půjde a bude před Mordechajem provolávat slávu. Haman úkol s největším sebezapřením splní.

Později na Esterině hostině se král opět ptá, co si královna přeje. Ester pokorně krále požádá o záchranu sebe a svého lidu. *Daruj mi prosím život – to je mé přání! Ušetři i můj lid – to je má žádost. Já i můj lid jsme vydáni zkáze, k pobití a vyhlazení!*⁶⁹ Krále tato žádost velmi překvapí a okamžitě se ptá, kdo je ten ničemný

⁶⁷ Ester 5:14 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁶⁸ Ester 6:7-9 - Bible: překlad 21.století

⁶⁹ Ester 7:3 – Bible: překlad 21.století

člověk, který chce udělat něco takového. Ester ukáže na Hamana, který se šíleně vyděsí. Král plný vzteku vstane a odejde do palácové zahrady. Mezitím se Haman snaží prosit Ester o milost. Když se král vrátí, Haman hrůzou padne na lehátko, na kterém je Ester. Král se rozzuří ještě více. *To má také dojít ke znásilnění královny u mne v domě?*⁷⁰ Jeden z úředníků pak králi řekne o vysokém kůlu, který Haman nechal připravit pro Mordechaje. Král okamžitě nařídí, aby na něj Hamana pověsili.

Král pak Mordechaje pověří ministerským předsedou místo Hamana. Hamanův dům i jeho obrovské bohatství věnuje Ester, která svěří dům Mordechajovi. Král pak povolí, aby bylo vyhlášeno nové nařízení, podle kterého se mohou Židé bránit všem, kdo by na ně zaútočili a následně se mohou pomstít lidem, kteří jim chtěli ublížit. Zpráva o tom, že Mordechaj se stává ministerským předsedou se šíří rychle, proto mnoho perských úředníků se ze strachu začnou stavět na stranu Židů. Na připomínku této události byl ustanoven svátek Purim.

4.1 Historický kontext

Příběh Ester je zasazen do vrcholného období mocné Perské říše (též nazývaná jako Médo-Persie nebo Achamimenovská říše), jejíž vláda trvala od roku 550–330 př.n.l. a rozkládala se od Indie až po Egypt (k říši náležela část Balkánu a Střední Asie, celá Malá Asie, Sýrie, Palestina, Egypt a Mezopotámie a konečně íránské kraje až k hranicím Indie). Konec Perské říše přišel s vládou Alexandra Velikého.

Děj se odehrává během asi osmnácti let vlády perského krále Ahasvera. Na základě archeologických nálezů se historikové domnívají, že Ahasverus z knihy Ester je Xerxes I., syn perského krále Dareia Velikého (Dareia Hystaspa). Některé překlady (např. *Ekumenický překlad*) v úvodu k této knize nebo v poznámce pod čarou uvádějí, že „Ahasverus“ byl vlastně „Xerxes“, a jiné (např. *Bible21*) dokonce i v textu jméno „Ahasverus“ nahrazují jménem „Xerxes“.

Místem událostí je hrad v městě Šušan (též Susa, Súsý, Susan, Súzach), která se rozkládala u řeky Choaspes (Karchán) ve starověkém Elamu a leželo na

⁷⁰ Ester 7:8 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

strategickém místě uprostřed mezi Babylónem, Ekbatanou a Persepolí – tedy mezi dalšími královskými městy. V Šušanu nechal Dareios Veliký postavit nádherný palác o rozloze asi 1hektaru, který sloužil obvykle jako zimní sídlo. Jeden nalezený nápis Dareia I. o stavbě paláce uvádí: *Toto je palác, který jsem vystavěl v Suse. Výzdoba jeho pocházela zdaleka. Hluboko do země se kopalo, až jsem dosáhl skalnatého dna. Vyhloubená jáma byla vyplněna štěrkem, v jedné části šedesát stop a ve druhé třicet stop do hloubky. Na tomto štěrku jsem postavil palác. A tak byla hlína vykopána a byl nasypán štěrk a podle způsobu Babylóňanů byly ve formě odlévány hliněné cihly. Cedrové trámy byly dovezeny z hory, která se jmenuje Libanon; do Babylóna je dovezli Asyřané a z Babylóna na Susu je dovezli Karijci a Iónové. Týkové dřevo bylo dovezeno z Gandary a Karmanie. Zlato, které zde bylo použito, bylo dovezeno ze Sard a z Baktrie. Kámen — lazurit a karneol — byl dovezen ze Sogdanie. Tyrkys byl dovezen z Chorasmie. Stříbro a měď byly dovezeny z Egypta. Výzdoba stěny byla dovezena z Iónie. Slonovina byla dovezena z Indie a z Arachosie. Kamenné sloupy byly dovezeny z jednoho místa v Elamu, které se jmenuje Abiraduš. Řemeslníci opracovávající kameny byli Iónové a obyvatelé Sard. Zlatníci, kteří tepali zlato, byli Médové a Egyptané. Ti, kdo vytvářeli intarzie, byli obyvatelé Sard a Egyptané. Ti, kdo dělali vypalované cihly (s obrazci), byli Babylóňané. Muži, kteří zdobili stěny, byli Médové a Egyptané. Pro Susu byla objednána velkolepá práce; a prokázala se jako velmi velkolepá.⁷¹*

4.2 Hledání témat

V následující části nabídnu možná témata, která lze v příběhu Ester najít.

Ester se ze dne na den ocitla v naprosto odlišném prostředí, než dosud vyrůstala. Se svým opatrovníkem Mordechajem pravděpodobně vyrůstala v chudší čtvrti města a učila se židovským zvykům. Najednou se ocitla v bohatém královském paláci a měla k dispozici vše, co si přála. Také měla kolem sebe mnoho dalších dívek, které pocházeli ze všech částí Perské říše. Jejich zvyky, jazyk a chování se naprosto lišily od toho, jak byla Ester vychovávána. Jak se změnilo její chování?

⁷¹ OLMSTEAD, Abert Ten Eyck. *History of the Persian Empire*. Chicago: University of Chicago Press, 1948., s. 168

Snažila se novému prostředí za každou cenu přizpůsobit? Snažila se „zapadnou“ mezi ostatní tím, že by se vzdala svých dosavadních zvyků a měřítek?

Všechny dívky se celý rok intenzivně připravovali na to, až předstoupí před krále. Každý z nich podstupovala zkrašlovací metody, mezi které patřily masáže vonnými oleji. Každá se chtěla stát královnou, a tak možná proto byli ochotné udělat cokoli. Stal se pro Ester její vzhled posedlostí? Začala si o sobě příliš myslet? Zapojila se do soupeření a intrikánství? Oproti ostatním dívkám si Ester oblíbil každý, kdo se s ní setkal. *Každý, kdo Ester viděl, si ji oblíbil.*⁷² Proč byla Ester oblíbená? Čím si získávala u ostatních přízeň? Bylo to kvůli jejímu vzhledu nebo kvůli jejím vlastnostem – její pokoře a skromnosti? Ester nevyžadovala žádné další šperky ani lepší oblečení, než jaké jí poskytl Hegai, ačkoliv jí to bylo nabízeno. Tímto postojem dala najevo skromnost a sebeovládání.

V příběhu se otevírá téma otázky krásy – rozdíl mezi vnitřní a vnější krásou, téma jak být „oblíbený“ a téma soupeření. Jak moc se přizpůsobit, abych zapadl – vzdát se svých zásad, názorů, své rodiny, kultury, morálních měřítek? S jakými situacemi se můžu, setkat když jsem daleko od domova na internátu, na koleji, atd. Jak se chovám/zachovám když nejsem „pod dohledem“ rodiny?

Poté, co se Ester stala královnou – tedy manželkou tehdy nejmocnějšího muže na světě - sláva ji nijak nestoupila do hlavy. Stále se řídila radami Mordechaje – držela v tajnosti, že patří k židovskému národu, později když Mordechaj odhalil plány na zavraždění krále, Ester ho opět poslechla a předala tuto informaci králi. Ačkoliv byla v bezpečí a v pohodlí královského paláce, nenechala ji chladná zpráva o vyhlazení židovského národa.

Židé jsou již 133let pod nadvládou jiných mocností – nejprve Babylóňany, teď Peršany. Babyloňané roku 607př.n. l. zničili Jeruzalém, většinu obyvatel odvedli do otroctví a zbytek Židů byl rozptýlen po celé říši. Když se k moci dostala Médo-Perská říše, vydal perský král Kýros rozhodnutí, že se Židé, kteří byli kdysi zajati, mohou vrátit do své domoviny a znovu vybudovat Jeruzalém a jeho chrám. Peršané si chtěli podřízené národy naklonit po dobrém, a proto zachovávali místní zvyky, zákony, instituce a rovněž tolerovali veškerá náboženství. V době, kdy vyšel výnos o

⁷² Ester 2:15 – Bible: překlad 21.století

vyhlazení židovského národa, Židé obnovovali Jeruzalém – chrám byl již postaven, ale hradby byly stále ještě rozbořené.

Ester statečně riskovala svůj život, když se rozhodla požádat krále o milost. Králův příkaz byl jasný, nikdo se před ním nesmí objevit bez vyzvání, jinak ho čeká smrt. Ušetřen bude jen ten, ke komu král vztáhne zlaté žezlo. Ester neměla důvod očekávat, že ji král promine, protože dobře věděla, jak dopadla její předchůdkyně královna Vašti, která byla za své neuposlechnutí tvrdě potrestána. Ester se také mohla právem domnívat, že již ztratila počáteční královu přízeň, protože již 30 dní ji k sobě nezavolal. Králové byli velmi vrtkaví, náladoví a krutí,

Lze se tedy věnovat tématu hrdinství a statečnosti, jak jeden obyčejný člověk může zachránit mnohé, otázka obětování života za své blízké.

Ester projevila mimořádnou odvahu tím, že se rozhodla před krále předstoupit, nyní mu ale musela dokázat, že jeho nejoblíbenější rádce je intrikán, který se mstí na židovském lidu. Ester nevyužila hned první situaci, kdy se jí král ptá, jaká je její žádost, ačkoliv ji král slibuje, že jí splní vše až do poloviny království. Překvapivě nežádá záchranu svého lidu, ale o to, aby král přišel spolu s Hamanem na její hostinu. Ani při druhé příležitosti, když jí chce král splnit do poloviny království, co si bude přát, se nezmiňuje o výnosu smrti. Opět krále žádá, aby přišel další den na její hostinu. Proč tak Ester postupovala? Ester mohla králi hned při prvním setkání říci o hrozném výnosu smrti, se kterým souhlasil. Kdyby to ale udělala, pokořila by tím krále před všemi dvořany, kteří byli v tu chvíli okolo. Vždyť by vlastně poukázala na to, že král nemá přehled, co se v jeho království děje, že ani neví, že odsouhlasil vyvraždění celého židovského národa, mezi něž patří i samotná královna. Reakce krále by tak mohla být zlost a zatvzelenost, že ho královna – která nebyla ani pozvána – bude poučovat. Hamanovi by pak poskytla příležitost její obvinění zpochybnit. Ester naopak chtěla králi ukázat, jak moc si ho váží, proto pro něj dvakrát uspořádala velkolepou hostinu s vynikajícím vínem. Pak králi v soukromí pověděla své přání. Nejprve ho ujistila, že bude plně respektovat jeho rozhodnutí a pak poprosila o svůj život a o život svého lidu. Ester krále nekritizovala, za to, že pošetile uvěřil Hamanovi, ale vysvětlila mu, že vyhlazení celého národa, by byla pro krále velká ztráta. *Neboť můj lid i já jsme vydáni, aby nás vyhladili, vyvraždili a zničili.*

*Kdybychom tak jen byli vydáni za otroky nebo služky, byla bych mlčela. Ale při této příležitosti nebude pronásledovatel s to nahradit škodu, která z toho králi vzejde.*⁷³

Jak reagujeme, když se setkáme s nespravedlností či s věcmi, které považujeme za nesprávné? Jak jednáme s autoritami – rodiči, učiteli? Jak přesvědčit někoho v odpovědném postavení, aby se zabýval danou věcí?

Ester byla v bezpečí a Haman byl potrestán, zbytku židů ale stále hrozilo nebezpečí. Ačkoliv král by rád svůj výnos odvolala, nebylo to možné. Zákony vydané perským panovníkem nebylo možné zrušit. Perští panovníci sice dokázali páchat krutosti, ale i přesto velmi ctili zákon. Především trvali na nedotknutelnosti zákona Médů a Peršanů, což znamenalo, že nebylo možné zrušit jednou vydaný zákon. Když například král Dareios našel po osmnácti letech výnos svého předchůdce Kýra o znovupostavení chrámu v Jeruzalémě, uznal, že je zákonné, aby Židé chrám dostavěli, a vydal nařízení, aby se jim v tom dostalo plné podpory.

V příběhu se tak otevírá otázka unáhlených slibů, závazků, smluv a jejich rušení. Různé sliby, více i méně závažné, patří ke každodennímu životu – od prostého „přijdu zítra“ nebo „zítra to vrátím“ až po slavnostní sliby a přísahy veřejných činitelů, soudců, univerzitních studentů či manželů. Jak závažný je můj slib? Měním často své sliby a rozhodnutí? Slibuji věci unáhleně, nebo se mohou na mě ostatní spolehnout či nepovažují mé sliby za důvěryhodné? Jaké mohou být důsledky unáhlených slibů. Jak fungují dnešní zákony? Lze je zrušit?

Příběh lze spojit i s tématem intrikánství a xenofobie. Haman se stal ministerským předsedou, hlavním rádcem a druhým nejmocnějším mužem v zemi. Král dokonce nařídil, aby se mu lidé klaněli. To Hamanovi ale nestačilo, jeho pýcha neznala mezí, a tak chtěl víc a víc. Když se pak objevil člověk, který se ho nebál a neprojevil mu úctu, kterou vyžadoval, nemohl to přenést přes srdce. *Samotný Haman si pak všiml, že Mordechaj před ním nekleká ani se neklaní. Hamana to tak rozlítlo, že mu připadalo málo vztáhnout ruku jen na Mordechaje. Když se dozvěděl Mordechajovu národnost, usmyslel si, že vyhladí všechny Židy v celé Xerxově říši, vsechen ten mordechajský národ.*⁷⁴ Následně pak své vysoké postavení zneužil ke své vlastní pomstě za to, že byla zraněna jeho ješitnost. Krále získal na svoji stranu

⁷³ Ester 7:4 - Bible: český překlad Jeruzalémské bible

⁷⁴ Ester 3:5-6 - Bible: překlad 21.století

tím, že nepravdivě Židy vykreslil jako nevýznamný, rozptýlený a oddělený lid, jako buřiče, kteří neposlouchají královy zákony.

Příběh může být základem pro řešení otázky antisemitismu. Kdy se objevili první případy nenávisti proti židovskému národu a jak se v průběhu historie opakovali? Proč se židé tak často stávají terčem nenávisti?

Z příběhu Ester také vyplývá poučení o tom, že *pýcha předchází pád, domýšlivost klopýtnutí*.⁷⁵ Haman se zamotal do vlastních intrik, jejichž začátkem byla jeho pýcha, povýšenost a touha po moci.

4.2.1 Teologická témata

Kniha Ester je velmi zajímavá i z teologického hlediska. Poukazuje na to, že Bůh zachraňuje svůj lid před zlomyslnými plány nepřátel, ať už jsou jeho služebníci kdekoliv. Ester je velikým příkladem víry. Plně spoléhala na Boha, nepropadla beznaději ani pesimismu a ani neztratila víru. Když přišel ten pravý okamžik, odvážně vystoupila proti nespravedlnosti a důvěřovala, že se o zbytek postará Bůh. Zdánlivě neřešitelná situace nabrala nečekaně pozoruhodný směr. Bible říká, že *od krále prchl spánek* ⁷⁶, a proto si nechal předčítat úřední záznamy o státních záležitostech. Byla mezi nimi i zpráva o spiknutí, při kterém měl být král zavražděn a kterému zabránil Mordechaj. Nemohl snad být za královou nespavostí Bůh? Ester je příkladem v tom, že pokud čekáme na Boha, nejspíš zjistíme, že jeho řešení našich problémů je mnohem lepší než to, které jsme vymysleli my sami.

Ester je také obrovským příkladem obětavé lásky, protože riskovala svůj život, aby zachránila mnoho nevinných Židů.

Zajímavé poučení přináší i postava Mordechaje. Byl přesvědčený, že je správné poslouchat krále, ale přednější pro něj bylo projevovat úctu Bohu. Nemohl se proto vrhat k zemi před Hamanem. Haman byl totiž Agagovec, to zřejmě znamenalo, že byl potomkem amalekitského krále Agaga, kterého popravil prorok Samuel. Amalekité byli tak ničemní, že se stali nepřáteli Izraele a jako národ byli

⁷⁵ Příklad 16:18 – Český ekumenický překlad

⁷⁶ Ester 6:2 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

Bohem odsouzení. Mordechajovo chování tedy nebylo projevem neúcty, ale otázkou svědomí a vztahu s Bohem.

Stejně jako Ester i Mordechaj pevně věřil, Bůh nikdy nedovolí, aby byl jeho lid zničen. Věřil, že pokud nepomůže Židům Ester, záchrana pro Židy přijde z jiného zdroje. Mordechaj dal vynikající příklad, že svému Bohu plně důvěřoval.

Zajímavostí je, že v knize Ester se nikde neobjevuje jakákoli přímá zmínka o Bohu. Z příběhu je ale jasně vidět, že Bůh události ovlivňoval. Ester žádá, aby se za ni postili a volali o přispění, což odkazuje na modlitby. To, že události řídil Bůh, je také vidět z královny nespavosti ve vhodný čas a z Mordechajovi narážky, že Ester dosáhla postavení královny proto, že to byl Boží záměr. Navíc Mordechaj se naprosto jasně odmítl klanět se před Božím nepřítelem Hamanem.

Je zajímavé, že *Boží jméno je v původním hebrejském textu obsaženo ve formě čtyř akrostichů⁷⁷. Zdá se, že pisatel na těchto místech text záměrně uspořádal tak, aby první nebo poslední písmena po sobě jdoucích slov tvořila Boží jméno.*⁷⁸

Svátek Purim je dodnes nejveselejší židovský svátek připomínající vysvobození Židů. Název svátku připomíná Hamanovo metání losů, kterými chtěl určit nejvhodnější den pro svůj plán. Mezi nynější sváteční zvyky patří veřejné předčítání knihy Ester, vzájemné obdarovávání se dárky, obdarování potřebných či přispění na charitu, uspořádání slavnostní hostiny a pořádání purimových karnevalů v maskách a kostýmech. Purim je slaven každoročně 14. dne hebrejského měsíce adaru.

⁷⁷ Báseň, v níž počáteční nebo koncové hlásky, slabiky nebo slova veršů tvoří další informaci

⁷⁸ *Napodobuj jejich víru*. Selters/Taunus: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2013, str. 138

5 David a Goliáš

Dvě znepřátelená vojska - Izraelité a Filištiní ⁷⁹ - stojí proti sobě na protilehlých stranách údolí. Filištiní mají ve svých řadách bojovníka Goliáše ⁸⁰, který měří více než šest loktů — asi tři metry. Tento bojovník není jen vysoký, ale také silný, jenom jeho měděná drátěná košile je těžká 57 kilogramů, jeho kopí má násadu těžkou jako dřevěné vratidlo a má železné ostří, které váží asi 7 kilogramů. Goliáš už čtyřicet dní chrlí urážky na Izraelity, kteří jsou ochromeni strachem. Pak přichází s výzvou. *Vyberte si někoho, ať přijde sem ke mně. Jestli mě v boji přemůže a zabije, budeme vám sloužit. A jestli já přemůžu a zabiju jeho, budete jako naši otroci sloužit vy nám.*⁸¹

V průběhu tohoto oboustranného vyčkávání přichází navštívit své bratry mladík jménem David. Jeho otec ho pověřil, aby svým bratrům přinesl do vojenského tábora pražené zrní a chleba. Jakmile David přichází do tábora, hned se rozbíhá na bojiště, aby se setkal se svými bratry. Právě v tu chvíli opět přichází filištínský obr Goliáš, aby se Izraelitům vysmíval. Dělá to každé ráno a každý večer. Davida rozčílí, že se někdo takhle vysmívá Izraelitům a jejich Bohu, a proto se několika vojáků ptá, co dostane ten, kdo toho Filištína zabije a zbaví Izrael toho posměvače. Odpoví mu, že *král by ho zahrnul spoustou bohatství, dal by mu svou dceru a jeho otcovský rod by v Izraeli osvobodil od daní.* ⁸² Když Davidův nejstarší brat Eliab slyší, že se David zajímá o Goliáše, rozčílí se, že je David drzý a vytýká mu, že zanedbává své povinnosti, které má jako pastýř. David se ale nenechá odradit a o Goliáše se zajímá dál. Někteří vojáci se vydají ke králi Saulovi a vypráví mu o Davidovi, který chce s Goliášem bojovat. Saul se s Davidem setkává a odrazuje ho od boje s Goliášem, protože podle Saula je David jenom chlapec a pastýř, zatímco Goliáš je celý život vojákem. David se brání tím, že zabil medvěda a lva, kteří ze stáda jeho otce odnesli ovečku, a že stejně to dopadne i s tímhle Filištinem. Pak dodává, že v boji mu pomůže Bůh. *Jahve, jenž mě zachránil z drápů lva a medvěda, mě zachrání i z rukou toho Filištana* ⁸³ Saul nakonec svoluje, aby David reagoval na Goliášovu výzvu. Obléká ho do své drátěné košile a přilby a dává mu svůj meč. David ale na vojenské

⁷⁹ Také se používá označení Pelištejci

⁸⁰ V některých překladech Bible se používá též Goliat

⁸¹ 1.Samuelova 17:8-9 – Bible: překlad 21.století

⁸² 1.Samuelova 17:25- Bible: překlad 21.století

⁸³ 1.Samuelova 17:37 - Bible: český překlad Jeruzalémské bible

oblečení není zvyklý, a tak v něm neumí chodit. Bude tedy lépe vyzbrojen svým prakem, než kdyby měl těžkou výzbroj krále Saula. Vojenské oblečení sundává a raději si bere svou hůl, prak a jde k potoku, kde si vybírá pět oblázků a dává si je do brašny. Takto vyzbrojen se vydává obrovi naproti.

Když ho Goliáš vidí, rozesměje se, že proti němu poslali malého kluka. Je si jist, že Davida snadno zabije. *Jen ke mně pojd', a tvé maso chci dát nebeskému ptactvu a polním zvířatům* ⁸⁴ Ale David se nebojí a odvážně mu odpovídá: *Přicházíš ke mně s mečem a s kopím a s oštěpem, ale já přicházím k tobě se jménem Jehovy vojsk, Boha izraelských bitevních linií, kterého jsi popichoval.* ⁸⁵ David se rozběhne ke Goliášovi, bere si z brašny kámen, vloží ho do praku a prudce ho vymrští. Kámen zasáhne Goliáše přímo do hlavy a Goliáš padá mrtev na zem. Potom Goliášovým vlastním mečem utíná David Goliášovi hlavu a vrací se do tábora s válečnými trofejemi — s hlavou tohoto obra a s jeho mečem. Když Filištíni vidí, že jejich nejsilnější muž je mrtvý, dají se na útěk. Izraelité je pronásledují a v bitvě s nimi nakonec zvítězí.

5.1 Hledání témat

5.1.1 David

Příběh Davida a Goliáše je jednodušší a méně komplikovaný než příběh o královně Ester. Vystupují zde dvě velmi zajímavé hlavní postavy. Především je to významná postava Davida - budoucího Izraelského král. David byl syn Jišaie, potomek Boaze a Rut (podle Rut je pojmenována jedna z biblických knih). Davidovým domovským městem byl Betlém ležící asi 9 km od Jeruzaléma. David byl nejmladší z osmi synů a měl také dvě sestry.

Chlapecká léta David strávil jako pastýř ovcí jeho otce. Při té příležitosti se naučil mnoho věcí, které se mu později hodili. Život pod širým nebem ho připravil na to, aby později uměl žít jako uprchlík, když utíkal před králem Saulem, který se ho snažil ze žárlivosti zabít. Naučil se také zručně vrhat kameny prakem. Pastýři v tehdejší době

⁸⁴ 1.Samuelova 17:44 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁸⁵ 1.Samuelova 17:45 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

měli u sebe hůl, plášť na ochranu proti chladu, mošnu na jídlo a jako zbraň prak.⁸⁶ Aby se někdo stal dobrý prakovníkem, vyžaduje to mnoho času a cvičení. Mladí pastýři, kteří pečovali o svá stáda a chránili je před dravými zvířaty, si takovou zručnost běžně vypěstovali. Tuto dovednost, pak David výborně využil v souboji s Goliášem.

David se stal také vytrvalým a odvážným, když hledal a zachraňovat ovce, které se oddělily od stáda. Také se střetl se lvem a medvědem, které sám zabil, aby ochránil ovce. Už to ukazuje jeho velkou odvahu, moudrost a sílu. Medvěd syrský, který dříve žil v Palestině, vážil průměrně 140 kilogramů a mohl zabít člověka pouhou ranou tlapy. Lvi byli v této oblasti také kdysi rozšíření. Například v knize Izajáš se píše, že *mladého lva s hřívou* nedokázal zahnat od kořisti ani *plný počet pastýřů*.⁸⁷

Bible popisuje Davida nejen jako pastýře a odvážného válečníka, ale také jako výborného hudebníka, který uměl dobře hrát na harfu. Jeho hru si oblíbil například král Saul. *David vzal harfu a hrál svou rukou a Saulovi se ulevilo a bylo mu dobře*.⁸⁸ David je autor také mnoha písní a veršů.⁸⁹ To vše se možná naučil během dlouhých hodin, kdy dával pozor na ovce.

David byl velmi zajímavý člověk s mnoha skvělými vlastnostmi. *Na bitevním poli to byl nelítostný bojovník, který za těžkých okolností projevoval vytrvalost, jako vůdce*

⁸⁶ Prak, pravděpodobně jedna z nejpodceňovanějších zbraní historie. Ve všeobecném povědomí se pod představou praku zřejmě vynoří rozdvojená vidlice, mezi jejímiž rameny je natažen pruh libovolného pružného materiálu, jímž se vrhají projektily, přičemž skrze onu vidlici se míří. Pravý, již z dob neolitu známý, prak ale vypadá úplně jinak a spíše než o „klukovskou“ hračku jde o smrtící lovecký nástroj a zbraň, která našla uplatnění v obrovském spektru kultur (a jejich armád) napříč historií. Jak tedy tento prak vypadal? Ačkoliv stejně jako onen „vidlicový“ prak vrhá prak „pastýřský“ projektily, jako jsou nejčastěji kameny, či doma vyrobené střely, způsobující úderová zranění, způsob jeho používání je diametrálně odlišný a mnohonásobně obtížnější. Základem praku je malá kapsička, či kolébka, od níž se na každou stranu táhnou dvě dlouhá ramena, za něž se prak drží. Kapsička může být vytvořena ze stejného materiálu, jako jsou ramena, a tvořit nerozdělený jednotlý artefakt, nebo může být vytvořena z jiného a připojena k ramenům. Do kapsičky se vloží projektil a prakovník uchopí obě ramena, načež prakem švihne a uvolní jedno z ramen. Vlivem rotace se prak „rozevře“ uprostřed a kapsička vymrští projektil požadovaným směrem. Střela poté letí po přímé linii, již vytyčí uvolnění kolébky. Principem praku tedy je několikanásobné zvýšení síly, již by kámen vrhla lidská paže bez jeho pomoci. Prak může být velmi jednoduše skryt, například jako primitivní opasek, jímž se přepáše tunika, a dokáže využít jako smrtící projektil prakticky veškeré předměty, jímž zákony aerodynamiky dovolují alespoň zčásti rovný let - jako základ byly užívány klasické ohlazené, nejlépe říční, oválné kameny.

O praku. *Toulání* [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://tydlitativa.nazory.eu/rubriky/livjatan/o-praku>

⁸⁷ Izajáš 31:4 - Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁸⁸ 1.Samuelova 16:23 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁸⁹ Byl autorem minimálně 73 biblických žalmů

*a velitel byl silný a neochvějně statečný, a přece natolik pokorný, že uznával své chyby a činil pokání ze svých těžkých hříchů; muž schopný něžného soucitu a milosrdenství, milovník pravdy a spravedlnosti.*⁹⁰

Příběh Davida zachycuje v době, kdy nebylo Davidovi ještě ani 20let. K vojenské službě byli povoláváni všichni izraelští zdatní muži ve věku 20 let a více, proto se David nemohl zúčastnit války, jako jeho bratři. Postavení nejmladšího syna nebylo určitě jednoduché, vždyť právě úkol starat se o ovce dostal David proto, že byl nejmladším a nejméně významným členem rodiny. O tom, že byl považován za „outsidera“ rodiny svědčí i reakce jeho otce, když prorok Samuel přišel do jeho rodiny vybrat budoucího krále. Jišai postupně ukazuje Samuelovi všech sedm Davidových bratrů a až poté, co se Samuel ptá, jestli jsou to všichni chlapi si Jišai vzpomíná na Davida, ale nepřikládá mu žádnou důležitost. *Ještě zbývá nejmladší, (...) pase někde ovce.*⁹¹ I samotný Samuel, byl přesvědčen, že za krále bude pomazán Davidův nejstarší bratr Eliab. *Když přišli a Samuel spatřil Eliaba, řekl si: „Zajisté, Jahve má svého pomazaného před sebou.“*⁹² Samuel byl pravděpodobně dost překvapen, že Bůh vybral nejmladšího syna Davida

I sedm starších bratrů Davida pravděpodobně považovalo jen za „malého pastýře“, protože když se nejstarší bratr Eliab dozvěděl, že se David zajímá o Goliáše, rozkřikl se na Davida a vytkl mu, že zanedbává své povinnosti, které má jako pastýř. Dal mu tím najevo, že nezvládne ani hlídat ovce a zajímá se o obrovského válečníka. Také ho obvinil, že je troufalý a drzý, a že má špatné srdce. Pravděpodobně se na něj díval, jako na malého kluka, který se jen vytahuje a který si neuvědomuje vážnost situace. Na závěr Davida osočil z toho, že se jen přišel podívat na bitvu, že to bere jako zábavu. David si pravděpodobně podobné situace musel zažít vícekrát, protože jeho reakce na Eliabův hněv byla: *Co jsem zase provedl? To se nemůžu zeptat?*⁹³ Jeruzalémská Bible dokonce tento verš překládá: *Co jsem udělal? To už se nesmí ani mluvit?*⁹⁴

⁹⁰ *Hlubší pochopení Písma*. Brooklyn, N.Y.: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1998, sv. I, str. 337

⁹¹ 1. Samuelova 16:11 – Bible: překlad 21. století

⁹² 1. Samuelova 16:6 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

⁹³ 1. Samuelova 17:29 – Bible: překlad 21. století

⁹⁴ 1. Samuelova 17:29 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

Král Saul také pohlížel na Davida jako na malého chlapce a nejprve mu zakázal, aby se s Goliášem utkal. Přišlo mu to jako naprostý nesmysl, aby se kluk, který je pouhý pastýř mohl utkat s obrem, který je celý život bojovník. Ve svém názoru se musel upevnit zvláště po tom, co oblékl Davidovi svou vojenskou výzbroj. David nebyl schopný ve výzbroji ani chodit, natož v ní bojovat.

Příběh tedy otevírá prostor pro téma outsiderství. Proč a jak se člověk stává opomíjeným - outsiderem? Jaké bývají projevy okolí k outsiderům? Znamená to, že je outsider v něčem „špatný“ člověk? Jak se dá s jednáním lidí k nám bojovat? Jak vnímám takové lidi já? Jak se k nim chovám?

Další téma, které se v příběhu objevuje je otázka fungování rodiny a vztahu mezi jejími členy. Jaké mohou být úlohy jednotlivých členů? Co znamená být nejmladší člen rodiny? Dělají se rozdíly mezi sourozenci? Jsou nějaké rozdíly mezi nejstarším či nejmladším sourozencem? Jaké výhody/nevýhody mají?

5.1.2 Goliáš

Druhou hlavní postavou příběhu je filištínský bojovník Goliáš. Obr z města Gat byl mimořádně vysoký, a to šest loktů a píd' (2,9 m). Jeho měděná drátěná košile vážila 5 000 šekelů (57 kg) a železné ostří jeho kopí vážilo 600 šekelů (6,8 kg). Samotná Goliášova zbroj byla tedy velmi pravděpodobně těžší než samotný David. Goliáš měl u sebe ještě zbrojnoše, který před ním nesl jeho velký štít. Ve starověku nebylo neobvyklé, že se místo dvou vojsk střetli v boji muže proti muži jejich nejlepší bojovníci. Té straně, z jejichž řad vzešel vítěz souboje, připadlo vítězství. V tomto případě si byl Goliáš jistý svým vítězstvím. Bavil se tím, že ráno a večer děsil Izraelské vojáky, vychutnával si ty chvíle, kdy se jim posmíval, protože nikdo se s ním nechtěl utkat. Další a další den získával větší sebejistotu a přesvědčení, že ho nikdo nemůže porazit. Když se před ním objevil David – mladý chlapec – bez jakékoli zbroje, bez meče a bez kopí, cítil to jako urážku. Pošlou proti němu obyčejného pastýře a ještě k tomu je to pouhý mladík. *Jakmile si ho všiml, pohrdavě si ho prohlédl. Byl to přece ještě chlapec, takový pohledný zrzek. „Copak jsem pes, že na mě jdeš s holí?“ křikl Filištín na Davida a začal ho proklínat při svých bozích.*⁹⁵ Goliáš

⁹⁵ 1.Samuelova 17: 42-43 – Bible: překlad 21.století

se začal Davidovi vysmívat, připadalo mu, že porazit chlapce s holí bude velmi jednoduché. *Nechám tvé tělo ptákům a divoké zvěři.*⁹⁶ Goliáše vůbec nenapadlo, že by ho mohl porazit takový nezkušený mladíček. Byl příliš pyšný na to, aby bral Davida vážně. A to přispělo k jeho konci.

Příběh o Goliášovi je tak příběhem o tom, že bitvu nevyhrávají vždy ti nejsilnější a nejmocnější. Víra, moudrost a důvtip jsou často silnější než zbraně a síla. Domýšlivost a pýcha jsou často začátkem konce.

5.1.3 Teologická témata

Z teologického hlediska je příběh Davida a Goliáše především o obrovské víře v to, že Bůh pomůže svým služebníkům. David se tohoto zdánlivě nesplnitelného úkolu ujímá proto, že se spoléhá na sílu od Boha. Odvážně Goliášovi říká: *„Přicházíš ke mně s mečem a s kopím a s oštěpem, ale já přicházím k tobě se jménem Jehovy vojsk, Boha izraelských bitevních linií, kterého jsi popichoval. Tohoto dne tě Jehova vydá do mé ruky (...). Lidé celé země poznají, že existuje Bůh, který patří Izraeli. A celý tento sbor pozná, že Jehova nezachraňuje ani mečem, ani kopím, protože bitva patří Jehovovi.“*⁹⁷ David si víru pěstoval od mládí a zakládal ji na svých zkušenostech. Jako pastýř zažil, že mu Bůh pomohl porazit medvěda i lva. Proto si byl jist, že mu pomůže i nyní. *Jehova, který mě osvobodil ze lví tlapy a z medvědí tlapy, ten mě osvobodí z ruky toho Filištína.*⁹⁸ Goliáš naopak důvěřoval ve svou velkou sílu a ve svou výzbroj. Výsledek boje nezávisel na tom, kdo měl lepší zbraně nebo kdo byl zručnější, ale na Bohu, který Davida podporoval.

Souboj mezi Goliášem a Davidem byl v podstatě soubor mezi izraelským Bohem Jehovou (Jahvem) a bohy Filištinů. Izraelský král Saul měl odvážně vést svá vojska do boje proti Božím nepřátelům, ale místo toho připustil, aby ho ochromil strach. Saul tak vidí mladičkého pastýře, který má čelit krutému obrovi, zatímco David se dívá na Goliáše jako na muže, jenž pohrdá Všemohoucím Bohem. Davidova odvaha vychází z jeho přesvědčení, že Bůh nedovolí, aby se někdo beztrestně vysmíval Božímu

⁹⁶ 1.Samuelova 17: 44 – Bible: překlad 21.století

⁹⁷ 1.Samuelova 17:45-47- Svaté Písmo — Překlad nového světa

⁹⁸ 1.Samuelova 17:37- Svaté Písmo — Překlad nového světa

jménu a Božímu lidu. Výsledek boje ukazuje, že Izraelský Bůh je mocnější než bohové Filištinů

Příběh tak povzbuzuje k tomu, abychom nepodlehli strachu z lidí – ať jsou velcí, silní či mocní - ale důvěřovali v Boží moc. Když se budeme na náročné situace dívat ze stanoviska Boha, dokážeme i velké těžkosti vidět ze správného hlediska

Příběh také odhaluje Boží schopnost vidět do srdcí lidí a nedat na pouhý vzhled. Zatímco všichni ostatní viděli v Davidovi jen malého chlapce, který se hodí jen na hlídání ovcí, Bůh v něm viděl muže s obrovskou vírou a krásnými vlastnostmi. Když přišel prorok Samuel k Jišaovi, aby vybral budoucí krále, byl přesvědčený, že to bude jeho nejstarší syn Eliab, protože by krásný a urostlý muž. Bůh ale nehleděl na jeho vzhled. *Ale Jahve Samuelovi řekl: „Nehleď na jeho zevnějšek, ani na jeho vysokou postavu, neboť já jsem ho zamítl. Boží záměry nejsou jako záměry člověka, neboť člověk se dívá na zevnějšek, ale Jahve se dívá do srdce.*⁹⁹ Později se jasně ukázalo, že urostlý Eliab neměl vlastnosti potřebné k tomu, aby byl dobrým králem Izraele. Když filistínský obr Goliáš vyzýval Izraelity k boji, Eliab se choval zbaběle, stejně jako ostatní izraelští muži.

⁹⁹ 1. Samuelova 16:6 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

6 Jonáš

Hlavní postavou příběhu je prorok Jonáš, kterého Bůh posílá do Asyrského města Ninive, aby tamější obyvatele varoval před zničením. *Vstaň, jdi do velkého města Ninive a prohlašuj proti němu, že jejich špatnost vystoupila přede mne.*¹⁰⁰ Jonáš se ale tohoto úkolu bojí a místo do Ninive se vydává do přístavního města Joppe, kde nastupuje na loď plující do Taršíše, domnívaje se, že uteče svému úkolu.

Bůh však sesílá na moře silný vítr a nastává obrovská bouře. Námořníci se snaží bojovat s vlnami, ale protože je bouře příliš silná, hrozí, že loď ztroskotá. Námořníci se začínají bát a každý volá o pomoc ke svému bohu. Bouře neustává, námořníci se proto pokouší odlehčit loď tím, že vyhazují do moře všechny věci, které jsou na lodi. Mezitím se Jonáš ukrývá v podpalubí, kde si lehne a tvrdě usíná. Kapitána to udivuje a tak Jonáše budí. *Co? Ty tu spíš?! Vstaň a volej ke svému bohu! Třeba si nás všimne a nezahyneme.*¹⁰¹ Námořníci jsou přesvědčení, že na té bouři je něco nadpřirozeného, a tak metají los¹⁰², aby se dozvěděli, kvůli komu se to děje. Jak los vylučuje jednoho muže za druhým, Jonáš propadá úzkosti. Zanedlouho vyjde pravda najevo. Los padá na Jonáše. Námořníci se ptají, co je Jonáš za zač, odkud pochází a co provedl. Jonáš musí jít s pravdou ven a tak námořníkům vypráví o tom, jak utíká před svým Bohem a před úkolem, který od něj dostal. Námořníci jsou vyděšení a ptají se, co mu mají udělat, aby zachránili loď a sami sebe. Jonáš jim statečně prozrazuje, co mají udělat. *Zdvihněte mě a vrhněte mě do moře, a moře se vám utiší; protože jsem si vědom, že ta velká vichřice na vás přišla kvůli mně.*¹⁰³ Jonášova odvážná slova na námořníky zapůsobí a zpočátku mu odmítají vyhovět. Namísto toho dělají všechno, co mohou, aby bouři přestáli a dostali se ke břehu. Není to ale nic platné, bouře stále sílí. Nakonec vidí, že nemají na vybranou. Volají k Jonášovu Bohu, aby jim projevil milosrdenství, a pak Jonáše házejí do moře. *Kéž bychom nezahynuli pro život tohoto muže a kéž bys nás neobtěžil nevinnou krví, neboť ty, Jahve, jsi jednal, jak se ti zlíbilo.*¹⁰⁴

¹⁰⁰ Jonáš 1:2 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

¹⁰¹ Jonáš 1:6 – Bible: překlad 21.století

¹⁰² Ve starověku bylo zvykem při rozhodování sporné otázky metat losy. Používala se metoda, při které se oblázky, malé kousky dřeva či kamene nebo kamenné či dřevěné kostky vhazovaly do záhybů pláště, do klína nebo do vázy a potom se s nimi třáslo. Volba dopadla ve prospěch toho, jemuž padl nebo byl vytažen los. S losováním stejně jako s přísahou byla spojena modlitba.

¹⁰³ Jonáš 1:12 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

¹⁰⁴ Jonáš 1:14- Bible: český překlad Jeruzalémské bible

Jonáš se ocitá uprostřed rozbouřeného moře. Mohutné vlny se přes něj valí a on se začíná topit. Klesá níž a níž a ztrácí poslední naději. Najednou se objevuje obrovský tmavý stín, který se rychle blíží. Otevírá se velká tlama a Jonáše polyká obrovská ryba. A děje se něco úžasného, Jonáš není rozkousán ani stráven dokonce se ani nedusí. Stále žije. Jonáš děkuje Bohu za záchranu a modlí se. Po třech dnech a třech nocích strávených v břiše obrovské ryby, *ryba vyzvrátí Jonáše na souš*¹⁰⁵.

Potom Bůh Jonášovi opět prikazuje, aby šel do města Ninive a varoval tamější obyvatele před Božím rozsudkem. Tentokrát Jonáš okamžitě poslouchá a vydává se do Ninive a obyvatele varuje, že *Ninive bude za čtyřicet dnů zničeno*.¹⁰⁶ Jonáš svým poselstvím upoutá jejich pozornost, uvěří mu, všichni projevují kající postoj a drží půst. Zpráva se rychle šíří a dostává se až ke králi, který na ni reaguje tím, že se obléká do pytloviny a usedá do popela¹⁰⁷. Navíc vydává nařízení, aby se do pytlaviny oblékli všichni a aby ji dali i na domácí zvířata. Král pokorně uznává, že se provinili proti Bohu, že jednali špatně a dopouštěli se násilí a doufá, že Bůh uvidí jejich lítost a změni svůj rozsudek. *Kdo ví? Třeba se Bůh rozmyslí, slituje se a upustí od svého planoucího hněvu, takže nezhyneme*.¹⁰⁸ Bůh pocítí lítost nad obyvateli Ninive a na jejich pokorné jednání reaguje tím, že upustí od jejich zničení. *Bůh uviděl, jak se zachovali a jak se odvrátili od svých zlých cest, slitoval se a přestože řekl, že s nimi naloží zle, upustil od toho a neprovedl to*.¹⁰⁹ To se ale značně nelíbí Jonášovi, rozčílí se a Bohu vyčte, že mohl klidně zůstat doma, že celou dobu věděl, že Ninive nezničí a že proto se zprvu vydal lodí do Taršíše. Pak Boha prosí, aby ho nechal zemřít, protože smrt mu přijde lepší než život.

Jonáš odchází z města na východ k horám, odkud má výhled na město. Postaví si malý přístřešek, posadí se a čeká, co se s městem stane. Bůh způsobí, aby přes noc nad Jonášem vyrostla rostlina¹¹⁰, která mu dává další den mnohem větší stín než jeho chatrný přístřešek. Z toho má Jonáš velkou radost. Bůh pak ale

¹⁰⁵ Jonáš 2:10 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

¹⁰⁶ Jonáš 3:4 – Bible: překlad 21.století

¹⁰⁷ V biblických dobách bylo zvykem sedat v popelu nebo ho na sebe sypat na znamení truchlení, pokoření a pokání. Pytlavina byla tradičně smutečním oblečením.

¹⁰⁸ Jonáš 3:9 – Bible: překlad 21.století

¹⁰⁹ Jonáš 3:10 – Bible: překlad 21.století

¹¹⁰ Všeobecně se předpokládá, že hebrejské slovo qī-qa-jón' může představovat dvě rostliny. Některé biblické překlady preferují skočec (*Ricinus communis*), víceletou rostlinu, která rychle roste, dosahuje výšky 3 m nebo i více a má velké listy. Jiní překladatelé doporučují břechťan nebo lahvovitou tykev.

nechá rostlinu napadnout červem a ta usychá. Pak způsobí vysoušející východní vítr a prudké slunce, až z toho Jonáš začne omdlévat a opět prosí boha, aby ho nechal zemřít. Bůh se pak Jonáše ptá, jestli se oprávněně rozčílil kvůli tomu, že rostlina uschla. Jonáš sebejistě prohlašuje, že ano. Bůh pak Jonáše přivádí k zamyšlení nad tím, že je mu líto pouhé rostliny, která vyrostla přes noc a kterou ani nezasadil, a ani se o ni nestaral, zatímco Bohu by nemělo být líto obyvatelům Ninive, kterým dal život. *A mně nemá být líto Ninive, toho velikého města? Vždyť v něm žije více než sto dvacet tisíc lidí, kteří ani nerozeznají svou pravici od levice – a k tomu tolik zvířat!*¹¹¹

6.1 Hledání témat

Prorok Jonáš pocházel z Gat-cheferu, což bylo město vzdálené čtyři kilometry od Nazaretu. Jonáš žil a prorokoval za vlády Jeroboama II., který nedodržoval Boží zákony, takže plnit úlohu proroka za jeho vlády nebylo snadné ani příjemné.

Ninive, kam byl Jonáš poslán, bylo hlavní město Asyrské říše a leželo asi 800km daleko. Cesta by Jonášovi trvala asi měsíc. Těžkosti spojené s velmi náročnou cestou, ale nebyly tím největším problémem. Asyřané byli známí svou krutostí a dravostí. Vedli mnoho dobytelských válek a válečné zajatce zabíjeli brutálními způsoby. Reliéfy často ukazují jejich zajatce vedené na lanech přivázaných na háky, jimiž mají probodnutý nos nebo rty, nebo zajatce, jimž jsou hrotem kopí vybodávány oči. Při asyrských válečných taženích tedy často docházelo k sadistickému mučení a Asyřané se tím vychloubali a pečlivě to zaznamenávali. Válečná tažení bezpochyby velkou měrou přispěla k bohatství města.¹¹² Vzhledem k tomu, že Jonášovo poselství mělo malou odezvu u Izraelitů, mohl se oprávněně obávat, jak ho suroví Asyřané přijmou, zvláště když jim přijde oznamovat, že budou zničeni. Jonáš se tohoto úkolu natolik zalekl, že se rozhodl utéci od Ninive tak daleko, jak jen to šlo. Zatímco Ninive bylo na východě, Jonáš se vydal na západ lodí do Taršiše, které leželo pravděpodobně na území dnešního Španělska, tedy od Ninive asi 3500km daleko.

¹¹¹Jonáš 4:11 – Bible: překlad 21.století

¹¹² *Hlubší pochopení Písma*. Brooklyn, N.Y.: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1998, sv., str.130

Jonášův příběh tak může být příběhem o přijetí „velkých úkolů“, které nás v životě potkávají. O životních změnách spojených s obavami a strachem. Někdy můžeme mít stejně jako Jonáš pocit, že je něco na nás příliš těžké nebo že je to dokonce nemožné zvládnout. Jak reagujeme na změny, nové výzvy a úkoly? Utečeme od nich? Zalekneme se jich a dopředu to vzdáváme? Nebo se jim raději vyhýbáme?

Když se Jonáš ocitl na palubě lodi, pravděpodobně doufal, že se mu podařílo od svého úkolu utéct. Ovšem za chvíli ho následky jeho činu dohnaly. Přišla obrovská bouře. Jonáš si uvědomil, že se loď ocitá v nebezpečí kvůli němu. Odešel do podpalubí a velmi tvrdě usnul. To nemusí znamenat lhostejnost a nezájem, co se s životy námořníků stane. Naopak tvrdý spánek může být důsledkem velkého stresu a silné sklíčenosti. Že Jonášovi nebyl osud námořníků lhostejný je vidět z toho, že byl ochotný obětovat svůj život, aby zachránil životy nevinných lidí. Jonáš neměl žádný důvod věřit, že ho Bůh zachrání, vždyť právě Boha neposlechl. Pokorně přiznal svou chybu a byl ochoten vzít následky svého jednání na sebe.

V příběhu se tak objevuje téma zodpovědnosti za své činy. Jsme ochotní nést následky svých činů – ať už dobré či špatné? Jsme ochotní přiznat chybu a vzít důsledky svého jednání na sebe? Jonáš musel nést následky za svou neposlušnost. Jaké můžou být následky neposlušnosti vůči rodičům/ učitelům/autoritám?

Příběh je také příkladem obětavosti a statečnosti – zájmy druhých upřednostnit před svými vlastními. Příkladem obětování jednoho pro záchranu druhých.

Jonáše spolkla velká ryba, ve které byl tři dny a tři noci. *Do řečtiny bylo hebrejské slovo „ryba“ přeloženo jako „mořská obluda“ nebo „obrovská ryba“. Není sice možné přesně určit, jaký druh mořského tvora to byl, nicméně ve Středozemním moři byli pozorováni žraloci natolik velcí, že by dokázali spolknout celého člověka. Jinde se vyskytují žraloci ještě mnohem větší, například žralok obrovský, který může měřit i více než 15 metrů.*¹¹³ Když se pak dostal na souš, byl velmi vděčný a ukázal, že se ze své chyby poučil. Okamžitě se sebral a šel do Ninive.

¹¹³ *Napodobuj jejich víru.* Selters/Taunus: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2013, str.113

Všichni děláme chyby. Z příběhu Jonáše je vidět, že i když uděláme velmi vážnou chybu, nic není ztraceno. Jak reaguji, když udělám chyby? Poučím se z nich nebo se jimi nechám zlomit? Nebo je zapírám a schovávám?

Ninive, bylo veliké město, které se pyšnilo impozantními chrámy, mohutnými hradbami a dalšími velkými stavbami. Sir Austen Layard na základě svých nálezů napsal: *„Interiér asyrského paláce musel být nádherný a impozantní. Provedl jsem čtenáře rozvalinami tohoto paláce, aby si sám udělal úsudek o tom, jakým dojmem asi palác zapůsobil na cizího člověka, který v té dávné době poprvé vstoupil do tohoto sídla asyrských králů. Dovnitř byl uveden portálem, který střežili kolosální lvi nebo býci z bílého alabastru. V první síni se ocitl uprostřed výtvarně zpracovaného říšského archívu. Bitvy, obležení, vítězné průvody, lovecké kořisti, náboženské obřady — to vše bylo vyobrazeno na zdích, vytesáno v alabastru a namalováno nádhernými barvami. Pod každým vyobrazením byly nápisy popisující znázorněnou scénu; písmena byla vyryta a vyplněna zářivou mědí. Nad soškami byly v malbách vylíčeny další události — král v doprovodu svých eunuchů a bojovníků přijímá zajatce, uzavírá spojení s jinými monarchy nebo vykonává nějakou svatou povinnost. Tyto malby byly ohraničeny barevným orámováním, jež bylo propracované a vkusné. V ornamentech nápadně vynikal symbolický strom, okřídlení býci a obludná zvířata. V horním konci síně stála obrovská socha krále, který uctívá nejvyšší božstvo nebo přijímá od svého eunucha svatý pohár. Král byl v doprovodu válečníků, kteří mu nesli zbraně, a v doprovodu kněží nebo nejvyšších božstev. Jeho roucha a roucha těch, kdo patřili k jeho doprovodu, byla zdobena skupinami postav, množstvím zvířat a květin malovaných nádhernými barvami.*

Příchozí kráčel po alabastrových deskách, z nichž každá nesla nápis uvádějící tituly, rodokmen a úspěchy velkého krále. Několik vchodů, které byly tvořeny sochami obrovských okřídlených lvů nebo býků nebo postavami ochranných božstev, vedlo do dalších komnat, které dále vedly do vzdálenějších síní. V každé z nich byly jiné sošky. Na stěnách některých síní byly vidět průvody obrovských postav — ozbrojených mužů a eunuchů kráčejících za králem, válečníků obtížených kořistí, kteří vedou zajatce nebo přinášejí dary a oběti bohům. Na stěnách jiných místností byli znázorněni okřídlení kněží nebo hlavní božstva stojící před posvátnými stromy.

Nad sebou viděl návštěvník stropy rozdělené do čtvercových dílů s malbami v podobě květin nebo zvířecích postav. Některé byly vykládané slonovinou a každý díl byl ohraničen vkusným orámováním a lištami. Trámy a také stěny komnat mohly

*být pozlacené, nebo dokonce obložené zlatem a stříbrem, a dřevěné části byly vyrobeny z nejvzácnějších druhů dřeva, mezi nimiž vynikal cedr. Čtvercové otvory ve stropěch komnat umožňovaly přístup denního světla.“*¹¹⁴

Ninive bylo rozlehlé město, *projít jej trvalo tři dny*¹¹⁵. Označení Ninive ve starověku pravděpodobně zahrnovalo i osady, které se rozkládaly od Chorsabádu na severu až k Nimrudu na jihu. Všechny osady spadající pod Ninive tvořily trojúhelník o obvodu 100 kilometrů. V Ninive tehdy žilo přes 120 000 obyvatel. Návštěva takového velkého města musela být pro Jonáše velkým zážitkem, protože v té době izraelské město Samaří (hlavní město desetikmenného izraelského království) mělo kolem 20 000 obyvatel.

Jonáš musel mít velkou odvahu, když všem těmto lidem, začal oznamovat, že budou zničeni. Pravděpodobně počítal s nepřátelskou, možná i s násilnou reakcí. Ninivané ovšem reagovali úplně jinak. Začali litovat svého špatného jednání a prosit Boha o odpuštění. Bůh se nad nimi slitoval a rozhodl se od svého záměru upustit. Když se Jonáš dozvěděl, že se Bůh rozhodl prosby obyvatelů Ninive vyslyšet a město nezničit, hrozně se rozčílil. Vyčetl Bohu, že celé jeho úsilí bylo zbytečné a že to všechno od začátku věděl, proto nechtěl do Ninive jít. Místo aby byl rád, že zachránil 120 000 obyvatel, chtěl, aby Bůh město zničil. Proč tak reagoval? Možná měl pocit, že když se nesplní to, co prorokoval, budou ho mít všichni za lháře a falešného proroka. Báł se, že se mu budou smát nebo že ho vyženou z města nebo ještě hůř, že ho fyzicky napadnou. V tu chvíli mu více záleželo na jeho vlastní pověsti než na životech druhých lidí. Utápěl se v pocitech hořkosti, sebelítosti a uražené pýchy. Odešel do hor, kde byl výhled na město, sedl si a tvrdohlavě čekal na zničení Ninive. Náladu mu aspoň zvedla rostlina, která ho chránila před prudkým sluncem. Další den ale rostlina uschla a Jonáš byl vystaven vysoušejícímu větru a na hlavu mu páłil sluneční žár. Bylo mu té rostliny líto a pravděpodobně se zajímal, proč uschla. A přitom vyrostla během jediné noci a Jonáš ji ani nezasadil, ani se o ni nestaral. Rostliny mu bylo líto, ale města Ninive ne. Jonáš považoval pouhou rostlinu za důležitější než život 120 000 lidí a mnoho hospodářských zvířat. Rostliny mu vlastně bylo líto jen proto, že z ní měl prospěch – poskytovala mu stín. A Ninive chtěl

¹¹⁴ LAYARD, Austen Henry. *Nineveh and Its Remains*. London: John Murray, 1849, část II, s. 207–209

¹¹⁵ Jonáš 3:3 – Bible: překlad 21.století

vlastně zničit také ze sobeckých důvodů – aby neztratil tvář. Jonáš dovolil, aby jeho sobecké pohnutky zvítězily nad soucitem.

Jonášovo jednání přináší téma milosrdenství, soucitu a odpuštění. Může se změnit člověk, který napáchal mnoho špatných věcí? Dá se takovému člověku odpustit? Kdy může sobectví zvítězit nad soucitem?

6.1.1 Teologická témata

Z teologického hlediska je příběh především o Boží lásce ke svým chybující služebníkům, ale i k lidem, kteří mu neslouží. Ačkoliv Jonáš cíleně neposlechl jasný Boží příkaz a ještě si myslel, že se může před Bohem schovat tím, že odpluje tisíc kilometrů daleko, Bůh ho nepotrestal ani nezavrhoval. Bůh si velmi vážil toho, co pro něj Jonáš dosud udělal a nezapomněl na to jen proto, že Jonáš selhal. Bůh viděl jeho dobré srdce a skvělé vlastnosti.

Jonáš měl čas v nitru ryby přemýšlet o všem, co se stalo, urovnat si myšlenky a modlit se k Bohu.¹¹⁶ Zažil na vlastní kůži Boží úžasnou moc – protože jenom Bůh mohl udržet člověka tři dny a tři noci na živu v břiše velké ryby. Také si uvědomil, že musíme Bohu projevovat vděčnost za život, který nám dal. *Já, já ti však chci obětovat s hlasem díkůvzdání. Co jsem slavnostně slíbil, chci splnit. Záchrana patří Jehovovi.*¹¹⁷ Jonáš dal svou vděčnost najevo tím, že poslechl příkaz a šel do Ninive. Bůh ho za to ještě odměnil tím, že se později dozvěděl, že všichni námořníci přežili.

Z příběhu je také vidět, že Bůh může zachránit kohokoli, kdekoli a kdykoli. Pokud se nám zdá, že nějakou situaci nemůžeme zvládnout, musíme pamatovat, že *u Boha je možné všechno*¹¹⁸

Zajímavostí také je, že doba, kdy byl Jonáš v břiše ryby, byla předznamenáním Krista. Jako Jonáš byl v břichu ryby tři dny a pak byl osvobozen,

¹¹⁶ Celá druhá kapitola knihy Jonáš je záznam Jonášovi modlitby z nitra ryby.

¹¹⁷ Jonáš: 2:9 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

¹¹⁸ Marek 10:27 – Bible: překlad 21.století

tak i Kristus po třech dnech v hrobu vstal z mrtvých. *Jako byl Jonáš v břiše mořské obludy tři dny a tři noci, tak bude Syn člověka tři dny a tři noci v srdci země.*¹¹⁹

Ninive Bůh nazývá *velikým městem*¹²⁰ nejen pro jeho rozlehlost. Pro Boha bylo významné z toho důvodu, že zde žilo obrovské množství lidí, na kterých mu záleželo. I když to byli špatní lidé, Bůh si váží každého lidského života, protože si uvědomuje, že každý člověk se může změnit. Boží milosrdenství se neomezuje pouze na jeden národ, rasu nebo zvláštní skupinu lidí. V příběhu tak můžeme vidět, jak je Bůh milosrdný. Když viděl, že Ninivané litují svých činů, bylo mu jich líto, a tak se rozhodl je nezničit. Bůh dává všem lidem možnost se změnit a nejprve je varuje předtím, než je potrestá.

Zatímco Jonáš opět chybuje, když tvrdohlavě a sobecky chce, aby bylo Ninive zničeno, Bůh opět projevuje výjimečnou trpělivost. Jonáš Bohu skoro až drze vytýká, že to celou dobu věděl, že to tak dopadne, že je Bůh moc milosrdný na to, aby někoho zničil. *Ach, Jahve, není to právě tak, jak jsem říkal, když jsem byl ještě ve své zemi? Proto jsem napřed prchal do Taršíše; věděl jsem totiž, že jsi Bůh slitovný a laskavý, pomalý ke hněvu, bohatý milostí a že lituješ zamýšleného zla.*¹²¹ Bůh s ním ale i přesto jedná trpělivě a milosrdně a za jeho neuctivý postoj ho opět nepotrestá. Spíše mu pokládá zkoumavou otázku, jestli se rozpálil hněvem oprávněně. Snaží se ho přivést k přemýšlení, a tak mu dává působivou lekci v podobě rostliny. Velmi často mají lidé na věc jiný názor než Bůh, v příběhu Jonáše ale vidíme, že pokud máme jiný názor než Bůh, náš názor je vždy chybný. Jsme nedokonalý, a tak u nás mohou převládnout špatné vlastnosti a danou věc pak můžeme vidět zkresleně. Bůh však vidí věci v širokém kontextu a projevuje své hlavní vlastnosti – lásku, moudrost, moc, spravedlnost a smysl pro právo – v dokonalé harmonii.

Jonáš je pro nás také příkladem, že se můžeme k Bohu v modlitbě obracet kdykoli a kdekoli. A je pro nás především ujištěním, že Bůh modlitby svých služebníků slyší a věnuje jejich prosbám pozornost. *Z tísně, v níž jsem byl, jsem křičel k Jahvovi a on mi odpověděl; z lůna šeu lu jsem zavola l, slyšel jsi můj hlas.*¹²²

¹¹⁹ Matouš 12:40 – Český ekumenický překlad

¹²⁰ Jonáš 1:2;3:2;4:11 – Svaté Písmo — Překlad nového světa

¹²¹ Jonáš 4:2 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

¹²² Jonáš 2:3 – Bible: český překlad Jeruzalémské bible

Jonáš projevili takovou otevřenost a skromnost, jaká je k vidění jen zřídka. Otevřeně totiž mluvil o své vlastní neposlušnosti a vylíčil epizody ze svého života, v nichž se zračí jeho nedostatek důvěry v Boha. Nesnažil se zakrývat to, že měl nesprávný postoj ke svému úkolu a že se mu nelíbilo Boží rozhodnutí ušetřit obyvatele Ninive. Jonáš pro nás tak může být příkladem skromnosti.

.

7 Práce na inscenaci Jonáš

Od září 2015 do června 2016 jsem měla možnost pracovat s dvojicí chlapců ve věku 14 a 15let na biblickém příběhu o Jonášovi. V následující kapitole v krátkosti popíšu, jakým způsobem jsme na inscenaci pracovali. V příloze pak přikládám scénář inscenace.

Na prvních setkání jsme nejprve pracovali s několika biblickými příběhy (Daniel v Babylóně, Kain a Abel, Jonáš, David a Goliáš) ze kterých si nakonec kluci vybrali příběh, kterým by se chtěli dále zabývat.

Příběh Jonáše oba chlapci dobře znali a stavěli se k němu spíše negativně. Z úvodní hodiny vyplynulo, že vlastně považují Jonáše za negativní biblickou postavu – za *neustále nespokojeného proroka, který neposlouchal, a tak ho snědla ryba*.¹²³ Tento jejich názor byl výchozím bodem pro práci na příběhu. Cílem práce bylo zjistit, proč Jonáš jednal tak, jak jednal a proč ho za to Bůh nezavrhl.

Na konci naší práce ze závěrečné reflexe vyplynulo, že je jim teď postava Jonáše bližší než jakákoliv jiná biblická postava. Že nyní chápou proč tak jednal, a že by možná ve stejných situacích jednali stejně. Našli s Jonášem mnoho podobných věcí, který řeší oni sami (*strach z nových věcí, strach z lidí, pocit, že si člověk někdy chce zachovat tvář za každou cenu, uraženost a pocit, že by to oni vyřešili mnohem lépe než rodiče nebo učitelé*).

Postup při tvorbě inscenace:

- Nejprve jsme se seznamovali s prostředím, ve kterém Jonáš žil. Jonáš sloužil jako prorok desetikmenného království někdy za vlády Jeroboama II. Tehdy Izraelský národ neposlouchal Boží zákony, takže situace v zemi nebyla příliš dobrá. Jonáš působil jako prorok, takže pravděpodobně nebyl mezi Izraelity příliš oblíbený, protože jim neustále připomínal, co by měli dělat a nedělají a upozorňoval je, že pokud se nezmění, přijde Boží nelibost. Pomocí dramatických metod a technik kluci blíže poznávali prostředí Izraele a pocity Jonáše, který neměl lehkou situaci.

¹²³ V následující části budu kurzívou označovat výroky chlapců tak, jak během setkání zazněli.

- Další fází bylo seznámení s Asyřany – historií národa, zvyky, kulturou, náboženstvím. Především jsme se zabývali jejich vojenskou silou a zuřivostí, způsobem jakým dobývali jiné národy a jak zacházeli se svými zajatci.
- Dalším tématem, kterým jsme se zabývali, byla fénická nákladní loď, na kterou Jonáš nastoupil. Zkoušeli jsme ji postavit, vyzkoušet si, jak se tehdy cestovalo, co všechno bylo na lodi za náklad, kdo všechno byl na lodi kromě Jonáše atd. Také jsme důkladně prozkoumali, kde ležel Taršiš, Joppe a Ninive.
- Pak jsme se zabývali velkou rybou, která Jonáše spolkla. Jak musela být velká, jak velké ryby dnes existují, jak se asi uvnitř cítil, co tam dělal atd.
- Zkoušeli jsme putovat s Jonáše od Středozemního moře do Ninive – jaká byla cesta, co potkal, kde spal, s kým se potkal, s jakým nebezpečím se mohl setkat.
- Jak vypadlo Ninive – chrámy, stavby. Jaký zažíval Jonáš pocit být poprvé v tak velkém městě. Jak Jonáš mluvil k lidem – jakým jazykem, kde stál – na náměstí, v chrámu atd., jak se na něj lidé dívali, co si mysleli.
- Zabývali jsme se Jonášovým pocitem zrady, pýchy, sobectví. Také tím, proč chtěl Ninive za každou cenu zničit, jak reagoval na rostlinu, co vyrostla, co to bylo za rostlinu a jestli pochopil Boží znázornění.
- Vzhledem k počtu dvou herců jsme se rozhodli pro stínové divadlo. Pro kluky to byla první zkušenost se stínovým divadlem, takže jsme několik setkání pracovali se stíny z vlastních těl, s odrazy světla a prací s loutkami.
- Při přípravě scénáře jsme zvažovali úpravy příběhu, ale kluci chtěli děj příběhu co nejvíce zachovat originální předloze. Proto jsme příběh příliš neupravovali. Pokud to bylo možné, využili jsme přímo citace z Bible. Do příběhu jsme zahrnuly navíc jednu postavu, kterou jsme si pracovně nazvali *guru*. Postava nahrazovala vypravěče a vkládala do příběhu poznatky, které jsme se v předchozí práci s příběhem dozvěděli.

- Loutky kluci vyráběli z tvrdého papíru (kartonu). Zvažovali jsme, jak vytvořit scénu pro hraní, nakonec jsme ji postavili ze dvou čtvercových rámu o délce jedné strany 1m, které stály na sobě a byly k sobě sešroubované. Vnikly nám tak dvě okna, oddělené rámem. To se nakonec ukázalo jako velmi vhodné, protože jsme tak mohli oddělit to co, se děje nad vodou a pod vodou. Přes oba rámy jsme natáhli bílou látku, přes spodní čtverec jsme pak ještě přetáhli černou látku, která byla připevněná tak, aby ji mohli kluci až do poloviny rámu odklopit a zase jednoduše vrátit zpět. Takže když bylo potřeba, černá látka se odklopila a objevil se tak podmořský svět. Vznikla tak krásná scéna, kdy v horním rámu jsou obrovské vlny s lodí a dole pomalu klesá Jonáš ke dnu, když v tom se objevuje ryba.

8 Závěr

Bible je základ veškeré kultury, to je jednou zjištěný.

Jan Werich

Cílem této diplomové práce bylo seznámení s jednou z nejdůležitějších knih lidské historie – s Biblí. Poukázat na její zajímavou historii, obsah a především poukázat na možnosti jejího využití v hodinách dramatické výchovy. Ve třech biblických příbězích (Ester, David a Goliáš, Jonáš) byly hledány témata, kterými by bylo možné se v dramatické výchově zabývat. Cílem bylo ukázat, že s biblickými příběhy nemusí pracovat jen teologicky zaměřené skupiny, ale že příběhy obsahují mnoho zajímavých témat i pro skupiny, které nejsou nijak nábožensky zaměřené. Ukázat, že Ester je příběhem statečnosti a odvahy jednat s vyššími autoritami, David a Goliáš může být příběhem o odstrkovaném nejmladším sourozenci a jeho síle se vzepřít, Jonáš pak příběhem o strachu z nového, o strachu ze selhání a o strachu z lidí. Ukázat, že jsou to příběhy o obyčejných lidech, kteří řeší stejné problémy jako my a z jejich příběhů se můžeme poučit.

Jsem přesvědčen o tom, že znalost Bible bez akademického vzdělání je cennější než akademické vzdělání bez znalosti Bible.

pedagog William Lyon Phelps

Ze všech knih na světě nejvíce přispívá k tomu, aby se lidé stali dobrými, moudrými a šťastnými.

prezident USA John Quincy Adams

9 Seznam literatury

Bible: český překlad Jeruzalémské bible. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. V Praze: Euromedia Group, 2013. ISBN 978-80-86938-99-8.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 16., (7. opr.) vyd. Přeložil Miloš BIČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK, přeložil Jindřich MÁNEK. Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-81-3.

Bible: překlad 21. století včetně Deuterokanonických knih. 2. opravené vydání, včetně DTK. Přeložil Jiří PAVLÍK. Praha: Biblion, 2015. ISBN 978-80-87282-20-5.

Bible: slovo Boží, nebo lidské. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1995

Hlubší pochopení Písma. Brooklyn, N.Y.: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1998.

LAYARD, Austen Henry. *Nineveh and Its Remains.* London: John Murray, 1849

MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatickosti.* 2., dopl. vyd. [i.e. 3., dopl. vyd.]. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. ISBN 978-80-7331-214-5.

Napodobuj jejich víru. Selters/Taunus: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2013.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* 3. vyd. Praha: Kalich, 1992.

OLBRACHT, Ivan, HAVEL, Rudolf (ed.). *Biblické příběhy: Starý zákon pro mládež.* 5. vyd. v Albatrosu. Ilustroval Gustave DORÉ. Praha: Albatros, 2007. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01880-5.

OLMSTEAD, Abert Ten Eyck. *History of the Persian Empire*. Chicago: University of Chicago Press, 1948

RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-190-3.

Svaté Písmo - Překlad nového světa. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 2002.

WESTCOTT, Brooke Foss a Fenton John Anthony HORT. *The New Testament in the Original Greek*, Graz, 1974

Internetové zdroje

O praku. *Toulání* [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://tydlitatova.nazory.eu/rubriky/livjatan/o-praku>

Útoky na Bibli: Bránili lidem poznat Boží slovo. *Online knihovna Strážné věže* [online]. 2011 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/pc/r29/lp-b/1200270805/113/0>

10 Seznam příloh

Příloha A

Scénář k inscenaci Jonáš

Příloha A

Jonáš

Scénu tvoří dva čtvercové rámy (o délce jedné strany 1m), které stojí na sobě. Přes oba rámy je natažená bílá látka, přes spodní čtverec je přetažená černá látka, která je připevněná tak, aby ji mohli herci v až do poloviny rámu odklopit a zase jednoduše vrátit zpět. Scéna je tak rozdělena na souš, moře (horní rám), pod mořem (spodní rám).

U Jonáše

(postava Jonáše a proti ní stojí loutka pěti lidí tvořící dav Izraelitů)

(zvuky davu lidí)

Jonáš: Oh králi, pročpak stále činíš to co je špatné v Božích očích? Vždyť jak řekl prorok Ozeáš vždyť Bůh má právní při s obyvateli této země, neboť v zemi není pravda ani milující laskavost ani poznání Boha.

Izraelité.: Ty se rouháš proti králi, Jonáši. Za to tě čeká smrt! Už nás nebudeš poučovat! Jen počkej, půjdeme si na tebe ztěžovat!

Jonáš: Ach Bože, prosím, slituj se nad tvrdostí jejich srdce!

(dav odchází, Jonáš si lehá, usíná)

Bůh: Vstaň Jonáši! Jdi do velkého města Ninive a prohlašuj proti němu, že jejich špatnost vystoupila přede mne.

(Jonáš se probouzí)

Jonáš: Cože do Ninive? To nemůže být pravda. Já mám jít k Asyřanům? Vždyť jak se mnou zachází můj lid a natož krutí Asyřané! Vždyť mě rozcupujou na cucky!

A vůbec, co mi je po nic, měl bych se raději věnovat svému lidu. Ten taky neposlouchá, natož aby mě poslouchali Asyřané.

Jak je vůbec Ninive daleko?

(vykoukne postava a rychle zase mizí)

Guru:800Km

Jonáš: Cože? Takovou štreku? To mi bude trvat asi měsíc. Už teď mě bolí nohy, jenom na to pomyslím.

Kdepak Jehovo, nikam nejdu, raději se svezu někam lodí. Někam hodně daleko, kde mě nikdo nenajde. Třeba do Taršíše. Jak je daleko od Ninive?

(vykoukne postava a rychle zase mizí)

Guru:3 500Km

Jonáš: Paráda, to je dost daleko, aby moje hlavička zůstala na mém krčku.

(běží pryč, objevuje se cedul se šipkou Joppe)

Jonáš: Joppe? Super, tam je přístav!

V přístavu

(zvuky přístavu)

(v přístavu stojí velká nákladní loď, před ní stojí kapitán. Ostatní námořníci jsou na lodi.)

Jonáš: Kam jedete?

Kapitán:Do Taršíše.

Jonáš: Svezete mě?

Kapitán:A máš peníze?

Jonáš: Mám, zaplatím dobře.

(Jonáš nastupuje na loď, námořníci běhají po lodi a chystají se na vyplutí. Jonáš nevím co má dělat,kam si stoupnout, a tak pořád překáží.)

Kapitán::Bereme tě!

Námořníci: Natáhni to lano...přitáhnout hlavní plachtu.....naložte zboží... kdo to sem dal?... Dej to támhle!...Rychle!.. Neplet' se tady!

(Jonáš zaleze do lodi, loď mizí je vidět jen jonáš v kulatém okénku.Přemýšlí nahlas.)

Jonáš: Já to fakt dokázal, teď už jsem v bezpečí, za pár dní budu pěkně daleko od Ninive... utekl jsem před svým úkolem,ale však Jehova si najde jiného proroka, vždyť takové věci jsem dělal furt... Podle mě to stačilo.... Už jen si užít cestu hele už odplouváme tak sbohem Joppe.

Na moři

(Loď, zvuky moře, vlny, postupně začíná bouře, objevují se větší a větší vlny, sílí zvuky moře, loď se houpe na obrovských vlnách)

Námořníci:

Kde se bere ten vítr?

Taková bouře! Vždyť tu zahyneme! Co budeme dělat?

Poprvé na moři a už asi naposled.To je hold riziko povolání.

Moje děti, ženy a co teprve můj pes nebo křeček!

Óóó to je určitě trest bohů!

To je trest boha Malacha.

Nene to je určitě trest boha Ela nebo Baala.

Hele, jaký vlastně máme ještě bohy?

Oooooo všichni bohové, proč jste nám to udělali!

Jonáš:Ta bouře pořád sílí a sílí, všichni se modlí ke svým bohům,chacha ty nám tak pomůžou, pomoc by nám mohl jenom .(zarazí se) Ale copak se mohu modlit k Jehovovi, před kterým jsem utekl? Ach co budu dělat, co jsem to provedl. *(pomalu si lehá a usíná)*

Námořníci: *(hází věci do moře)* Musíme odlehčit loď, hod'te do moře zatím to nejtěžší!

(námořník hodí do moře vidličku) Lepší??

(Další hodlá vyhodit rum a jeden ho zastaví) Počkej to je škoda (vypije ho a sud hodí do moře)

Kapitán *(mluví k Jonášovi)*: Co je s tebou spáči? Vstaň, volej ke svému bohu... Snad o nás pravý Bůh projeví starost a nezahyneme

Námořníci: Pojdte a metejme los, abychom věděli, kvůli komu máme tohle neštěstí.

Námořníci Tak Arad to není

Jonáš: Tý jo, co když to jsem já? Doufám, že ne. A co když jo, co jim řeknu?

Námořníci: Ha Marathus to není.

Námořníci Hele tak to je Jonáš, tak říkej, co jsi provedl!

Jonáš: To vše je kvůli mně

Námořníci: A kdo vlastně jsi?

Jonáš: Jsem Hebrejec a bojím se Boha Jehovy.

Námořníci: Co!? To snad ne, ty jsi služebník pravého Boha?

Jonáš: Ano, to jsem a utíkám před úkolem, co mi dal.

Námořníci: A co máme dělat, abychom se zachránili?

Jonáš: Hodte mě do vody a moře se utiší.

Námořníci: To nemůžeme! Vždyť by ses utopil!

Jonáš: Ale já vás přivedl do tohoto nebezpečí. Radši ať umřu já než vy všichni.

Námořníci: Ty jsi tak statečný muž.

(moře se ještě víc rozbouří, námořníci hází Jonáše do moře)

Námořníci: Ó Bože Jehovo, jen nás nezabíjej kvůli tady tomu muži.

(Jonáš bojuje s vlnami, potápí se, vynořuje a opět se potápí.)

Jonáš: O, Bože, ty jenž panuješ nad celou zemí, prosím smiluj se nade mnou a nenech utonout svého sluhu!

(Pomalů přestává bojovat a klesá ke dnu. Herci odklopí dolní černou látku a je vidět, jak Jonáš klesá pod vlny. Jonáš pomalu klesá, objevuje se velká ryba a polyká Jonáše. Ryba mizí a objevuje se ryba, která má už v břiše ležícího Jonáše)

Jonáš: Jaktože žiju? A mám dokonce i nohy !

(modlí se): Ze své tísně jsem volal k Jehovovi a on přistoupil k tomu, aby mi odpověděl. Z břicha šeolu jsem volal o pomoc. Slyšet jsi můj hlas. Když jsi mě hodil [do] hlubin, do srdce širého moře, potom mě obtekla opravdová řeka. Všechna tvá vlnobití a tvé vlny, ty se přese mne převalily. A pokud jde o mne, já jsem řekl: „Jsem odehnán od tvých očí! Jak budu opět upřeně hledět na tvůj svatý chrám? ‘Vody mě obtekly až k duši; samotná vodní hlubina mě stále svírala. Chalupy se mi ovinuly okolo hlavy. K základům hor jsem sestoupil. Pokud jde o zemi, její závory byly na mně na neurčitý čas. Přistoupil jsi však k tomu, abys vyvedl můj život z jámy, Jehovo, můj Bože. Když ve mně má duše omdlávala, Jehova byl Ten, na něhož jsem vzpomínal. Pak vešla má modlitba k tobě, do tvého svatého chrámu. Pokud jde o ty, kdo pozorují modly nepravdy, ti opouštějí svou vlastní milující laskavost. Ale pokud jde o mne, já ti budu obětovat s hlasem díkůvzdání. Co jsem slavnostně slíbil, splním. Záchrana patří Jehovovi.

(Poté ryba vyplivne Jonáše na břeh)

Cesta do Ninive

Bůh: Vstaň! Jdi do velkého města Ninive a ohlaš mu prohlášení, které k tobě mluvím, že Ninive bude rozvráceno.

(Jonáš jde, postupně potkává několik cedulí: Asyrská vesnice 800 km, Mezopotámská vesnici 700km, Praha 3654 km, Eufrat 100 km)

Jonáš: Už jsem skoro tam, ale co když mě budou chtít zabít? Jak budou reagovat na moje poselství? Co když si budou myslet, že jsem další falešný prorok. Já tam nejdu.

Bůh: Ehm ehm

Jonáš: Jojo promiň. Už jdu.

V Ninive

(Jonáš přichází do Ninive, objeví se cedule „Začátek Ninive“ , Jonáš jde tři dny městem než se objeví cedule „Konec Ninive“ , 3 dny jsou znázorněné výměnou slunce a měsíce

Jonáš: Teda to je fakt velký město. Tak veliký město jsem ještě neviděl. Kolik tu asi žije lidí?

Guru: *(vyskočí postava a zase zmizí)* Asi 120 tisíc.

Jonáš: Ty Bláho! To je spoustu lidí!

Guru: *(vyskočí na jiném místě a zase zmizí)* Je to jako Liberec a Beroun dohromady.

Jonáš: To přece nemůžu nikdy zvládnout! Tolik lidí.

Guru: *(vyskočí opět na jiném místě a zase zmizí)* Jonáši. Rybička čeká. *(Objeví se velryba s vypláznutým jazykem)*

Jonáš: Však já se jen ptal. No počkat! Jak s těmi lidmi budu mluvit?

(objeví se cedule se znakem pauza)

Guru: Jsou tu tři možnosti:

- a)Jonáš se šprtal.
- b) Zázrakem začal mluvit Asyrsky
- c)Měl s sebou tlumočníka

(objeví se cedule se znakem play)

Jonáš: No už abych teda začal. Ale kam si stoupnu? Třeba sem. Tady to vypadá celkem dobře. Takový hezký stupínek. Ehm. Už jen 40 dnů a Ninive bude rozvráceno! Už jen 40 dnů a Ninive bude rozvráceno! Už jen 40 dnů a Ninive bude rozvráceno! Už jen 40 dnů a Ninive bude rozvráceno!

Člověk 1: Ále. Už je to tu zas.

Člověk 2: Další falešný prorok.

Člověk 3: Tý jo. Ještě, že nejsem, odsud'.

Člověk 4: Tak mě napadá, že bych to mohl říct králi.

Guru: (*vyskočí postava a zase zmizí*) Frajer. Zatím mu to jde dobře.

Ninivan 1: Ty jo. Slyšel jsi to? Myslíš, že je to pravda?

Ninivan 2: No nevím. Asi to bude Izraelita. Jejich Bůh Jehova je velmi mocný. Slyšel si o tom, jak rozdělil Rudé moře?

Ninivan 1: No jasně! To ví přece každý.

Ninivan 2: Ale co budeme dělat?

Ninivan 1: Měli bychom se nad sebou zamyslet. Vyhlásme půst a oblékněme se do pytloviny.

Jonáš: No ne? Oni mě poslouchají.

U krále

Sloužící: Králi! Izraelský prorok jménem Jonáš prohlašuje o tvém městě: „Už jen 40 dnů a Ninive bude rozvráceno!“

Král: No to snad né! A proč?

Sloužící: Ten muž říkal, že je to kvůli naší krutosti a špatnému chování.

Král: Je pravda, že naše město se stalo městem krveproléváním. Přineste, mi pytlou z hříšů, jsem proti Bohu. Ať žádný člověk a žádné domácí zvíře, žádný

dobytek ani brav ať vůbec nic neochutná. Nikdo ať nepřijímá potravu. Ani vodu ať nepijí. A ať se pokryjí pytlovinou, člověk i domácí zvíře a ať silně volají k Bohu a odvrátí se každý od své špatné cesty a od násilí, které bylo v jejich rukou! Kdo ví zda se snad pravý Bůh neobrátí zpět a vskutku nepocítí lítost a neobrátí se zpět od svého hořícího hněvu, takže, nezahyneme?

Ve městě

Jonáš: Už jen 10 dní

Lidi: Né!

Jonáš: Jojo, už jen 5 dní.

Lidi: Ach! My zhyneme!

Jonáš: Bůh zničí toto město za 24 hodin ,cha cha. To budete teprve koukat, kdo měl pravdu

Bůh: Jonáši. Uviděl jsem jejich díla, že se odvrátili od své špatné cesty, a tak jsem pocítil lítost nad neštěstím, o němž jsem mluvil, že jim je způsobím.

Jonáš: No to je skvělý! To snad nemyslíš vážně! To jsem mohl přece zůstat doma a netrmáčet se takovou dálku. Vždyť já jsem to přece celou dobu věděl, že Ninive nezničíš. Vždyť jsi Bůh milostivý a milosrdný. Teď se mi všichni budou smát! Budou mě považovat za falešného proroka. To mě radši Bože nech zemřít. Já prostě nikam nejdu. Sednu si tu a počkám si, co se bude dít.

(odchází z města na kopec, staví si malý přístřešek, pak si pod něj sedá a naštvaně čeká, dole je vidět Ninive)

Jonáš: Uf. To je ale vedro..Jé hele! Tady vyrostla tykev. No paráda. To je hned příjemnější. Sedět ve stínu je vždycky fajn.

(Jonáš sedí a vedle něj postupně roste tykev)

Jonáš: Ty jo. Už jsem z toho všeho nějaký unavený. (zívne) Půjdu si lehnout.

(Na scéně se objeví měsíc, postupně přilézá obrovský červ, pohybuje se do rytmu hrající hudby a postupně sežere celou tykev, pak opět do rytmu hudby odlézá. Pak se probouzí Jonáš.)

Jonáš: Co? Kde je tykev? No to snad ne! Ta byla zrovna tak hezká. Ach jo. To je škoda. Můj stín. Pff.. To je zase pěkný začátek dne! Dneska je ještě větší vedro než včera! To snad není možný. Kde se to bere? Bože, prosím! Nech mě zemřít! A ta tykev!

Bůh: Rozpálil ses hněvem oprávněně pro tu lahvovitou tykev?

Jonáš: Oprávněně jsem se rozpálil hněvem. Až k smrti!

Jehova: Tobě bylo líto lahvovité tykve, pro kterou ses nelopotil ani jsi nezpůsobil, že vyrostla veliká, která se prokázala být pouze jako to, co vyrostlo přes noc. Ale já, já bych se neměl slitovat nad velkým městem Ninive, v němž existuje kromě mnoha domácích zvířat více než 120 tisíc lidí, kteří vůbec neznají rozdíl mezi svou pravicí a levicí?

Guru: No.. To se Jonášovi moc nepovedlo, ale poučil se z toho a naučil se být milosrdný. A co ty?